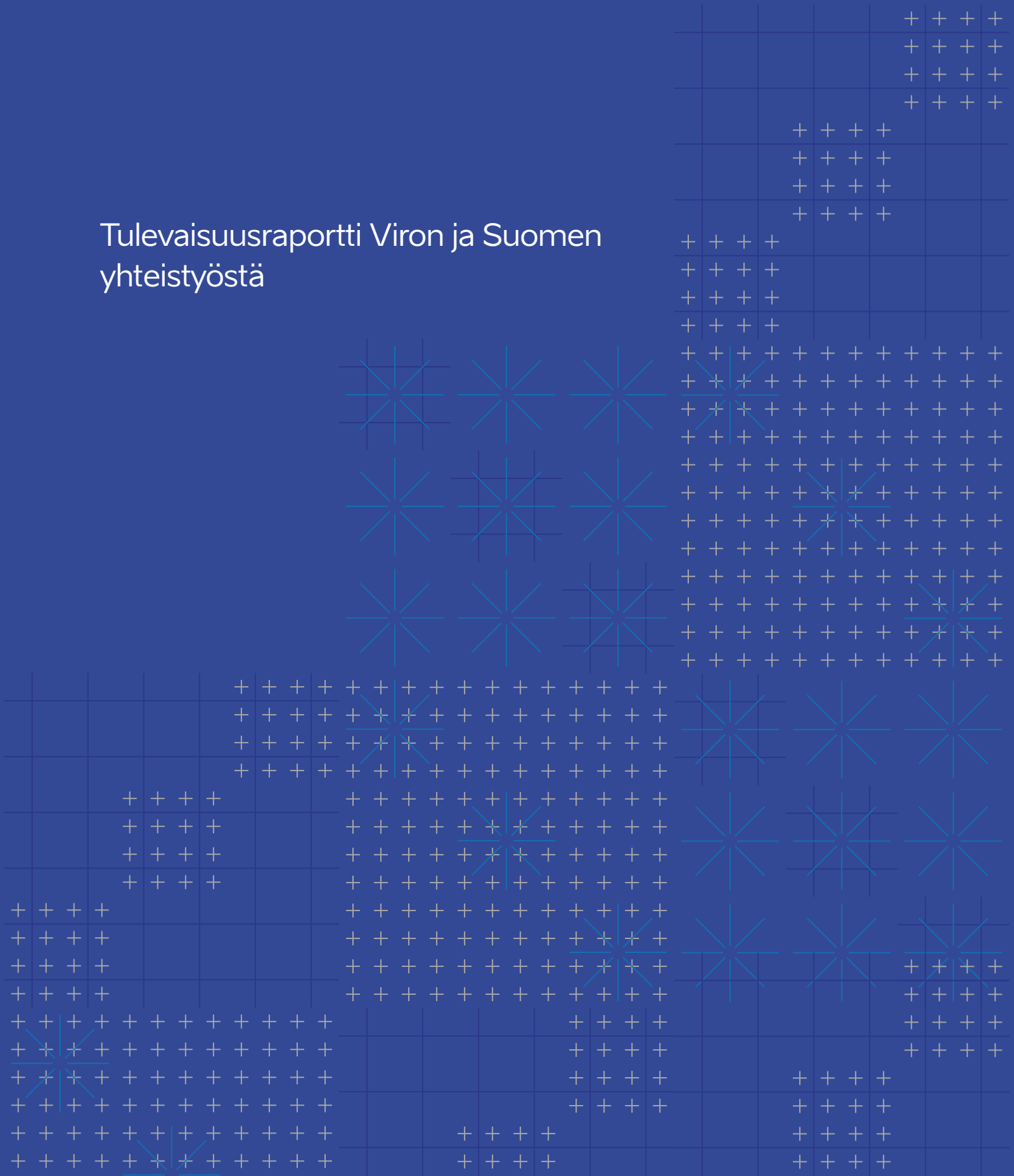

$$1 + 1 = 3$$

Tulevaisuusraportti Viron ja Suomen yhteistyöstä

$$1 + 1 = 3$$

Tulevaisuusraportti Viron ja Suomen yhteistyöstä

Selvityshenkilöt:

Anne-Mari Virolainen

Jaak Aaviksoo

Ulkopoliittinen instituutti

Viron ulkopoliittinen instituutti

Helmikuu 2022

Sisällysluettelo

ESIPUHE	4
TIIVISTELMÄ	5
TOIMINTASUOSITUKSET	7
1. Digitaalinen johtajuus	7
2. Elinvoimaiset taloudet	8
3. Vihreä tulevaisuus	9
4. Kulttuuriyhteistyön laajentaminen	10
ANALYYSI	12
Johdanto	12
Vuoden 2008 raportin täytäntöönpano	13
Globaali ja alueellinen toimintaympäristö	16
Yhteistyö digitaalisen johtoaseman saavuttamiseksi	19
Yhteistyötä elinvoimaisten talouksien puolesta	21
Yhteistyötä vihreämmän tulevaisuuden puolesta	24
Laajempaa kulttuuriyhteistyötä	25
LIITE 1: TILASTOLLISET SUUNTAUKSET	30
VALIKOIDUT TILASTOTIEDOT SUOMEN JA VIRON VÄLISISTÄ SUHTEISTA	30
LIITE 2: TEKIJÄLUETTELO	39
LIITE 3: PYÖREÄN PÖYDÄN KESKUSTELUT	42

Esipuhe

Tämä raportti on laadittu Viron ja Suomen hallitusten pyynnöstä molempien maiden ulkoministerien ehdotuksen perusteella maiden välisen diplomaattisten suhteiden 100-vuotispäivän yhteydessä. Kyseessä on kolmas suhderaportti. Edeltävät raportit julkaistiin vuosina 2003 ja 2008.

Suomi ja Viro ovat enemmän kuin naapureita. Kielemme ja kulttuurimme yhdistävät kansojamme historiallisesti ja siteemme ovat kehittyneet läpi 1900-luvun geopolittisten myllerrysten.

Yhteistyössämme alkoi uusi aika Viron liityttyä Euroopan unionin jäseneksi vuonna 2004. Suomi ja Viro ovat vauras pohjoiseurooppalainen kaksikko matkalla kohti kestävästä tulevaisuudesta.

Maailman mittakaavassa olemme pieniä maita. Koostamme huolimatta olemme kyenneet toimimaan kehityksen roolimalleina. Suomi tunnetaan maailmanlaajuisesti onnellisena demokratiana, jonka kumppanuutta arvostetaan, ja Viro taas dynaamisena, rohkeasti digitaalista teknologiaa ja yhteiskunnan avoimuutta hyödyntävänä uudistajana. Viro on onnistunut kaventamaan taloudellista takamatkaa Suomeen. Suuntamme on kohti tasavertaista strategista kumppanuutta globaalien haasteiden ratkaisijoina.

Maailma on nopeassa geopolittisessä ja ympäristöllisessä murroksessa. Muutos pakottaa meidät uudelleenarvioimaan taloutta ja politiikkaa. Samalla muutos avaa uusia, maiden välisellä yhteistyöllä saavutettavia mahdollisuuksia.

Tämän raportin valmistelun aikana olemme nähneet, miten koronakriisi ja energian hintojen nousu ovat lisänneet jakolinjoja Euroopassa sekä Viron ja Suomen välillä. Uskomme, että jakolinjat kyetään poistamaan syventämällä yhteistyötä ja vahvistamalla maiden välisiä yhteyksiä.

Juuri ennen tämän raportin valmistumista Venäjä käynnisti täysimittaisen hyökkäyksen Ukrainaun. Venäjän aggressiivinen toiminta läntisiä demokratioita kohtaan on muuttanut maiden turvallisuusympäristöä dramaattisella tavalla. Tarve tiivistää maiden ja yhteisten kumppaneidemme puolustuksellista ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä on kasvanut ja jatkaa kasvuaan.

Raportista on rajattu niin sanottu kova turvallisuus lähtökohtaisesti pois. Näemme tulevan yhteistyömme laajemmassa alueellisessa ja globaalissa kontekstissa. Jaamme käsityksen siitä, että laajennettu yhteistyö parantaa maiden näkyvyyttä ja vaikuttavuutta Euroopassa ja sen ulkopuolella. Tätä visiota kuvastaa mottomme, "1+1=3", joka tarkoittaa strategista yhteistyötä synergioiden lisäämiseksi maiden ja kolmansien osapuolten hyödyksi.

Raportin laatimiseen ovat osallistuneet useat eri ihmiset. Raportöörit haluavat kiittää erityisesti Sinikukka Saarta Ulkopoliittisesta instituutista ja Aappo Pukarista eduskunnasta sekä Sigrid Nuutrea, Kristi Raikia ja Tõnis Idarandia Viron ulkopoliittisesta instituutista raportin valmistelussa. Kiitämme erityisesti suurlähettiläitä Timo Kantolaa ja Sven Sakkovia pyöreän pöydän keskustelujen järjestämisestä ja tuesta raportin laatimisessa. Haluamme myös kiittää keskusteluiden moderaattoreita Sten Tamkiviä, Harri Mikkolaa, Kristi Raikia ja Katri Makkosta sekä kaikkia niihin osallistuneita. Olemme kiitollisia Suomiareenalle ja Arvamusfestivalille Viron ja Suomen yhteistyön tulevaisuutta käsittelevien paneelikeskustelujen isännöinnistä. Kiitos panelisteille. Arvostamme suuresti maiden ulkoministeriöiden tarjoamaa tukea.

Tiivistelmä

Tämä raportti on laadittu Viron ja Suomen hallitusten pyynnöstä maiden välisen diplomaattisten suhteiden 100-vuotispäivän yhteydessä. Sadan vuoden ajan jatkunut ruohonjuuritason kulttuurinen, taloudellinen ja poliittinen yhteistoiminta on kehittynyt strategiseksi yhteistyöksi. Strategisen yhteistyön tiivistäminen entisestään edistää maiden kilpailukykyä ja palvelee kansalaisiamme. Se tuottaa lisäarvoa kumppaneillemme ja lisää näkyvyyttämme sekä vaikutustamme maailmalla. $1+1=3$ tarkoittaa, että olemme yhdessä enemmän kuin osiemme summa.

Raportin analyysiosio osoittaa, että molempia osapuolia hyödyttävä yhteistyö on laajentunut lähes kaikille yhteiskuntiemme osa-alueille. Tämä kehitys on vauhdittunut merkittävästi Viron liittyttyä Euroopan unioniin. Uskomme, että yhteistyömme rakentuu jatkossakin monimuotoisista kumppanuuksista kansalaisemme, yritystemme, instituutioidemme ja viranomaistemme välillä. Suhdeselvitys tukee kilpailukykyämme parantamista. Hallitustemme tehtävä on luoda suotuisat olosuhteet investoinneille, tehdä ennustettavaa lainsäädäntöä ja poistaa yhteistyön pullonkauloja.

Vahvuutemme ovat kulttuurinen ja kansallinen identiteettimme sekä yhteinen innovatiivinen ja teknologia-myönteinen ajattelutapamme. Vahvuutemme tukevat toisiamme ja auttavat ratkaisemaan edessämme olevia haasteita. Lisäksi uskomme, että meidän on kuultava nuoremme toiveita. Tuemme heidän yhteistyöpyrkimyksiään niin koulutuksen, yritystoiminnan kuin kulttuurinkin alalla.

Edellä esitetyn perusteella Viron ja Suomen yhteinen visio tiivistyy suositukseen rakentaa:

digitaalista ja vihreää siirtymää edistävä maiden välinen osaajakeskittymä "FinEst Hub"

Visiossamme Tokiosta, Shanghaista ja Singaporesta matkustetaan Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta Suomenlahden osaajakeskittymään päivittäin. Keskiaikaiset kirkontornit tervehtivät vierailijaa Tallinnassa, yksisarvisten kotikaupungissa, matkalla Slushiin, startup-yrittäjien globaaliin kohtaamispaikkaan. Vety- ja sähkökäyttöinen, yli 10 miljoonan vuosittaisen työmatkustajan yhteys Helsingin ja Tallinnan välillä on laajentunut Riian, Kaunasin ja Varsovan kautta Berliiniin. 1 600 kilometrin matka taittuu 12 tunnissa.

Innovatiivinen yrittäjähengi on auttanut poistamaan byrokraattiset esteet ihmisten, tavaroiden, palvelujen, pääoman ja ennen kaikkea tiedon vapaalta liikkuvuudelta maasta toiseen. Kieliteknologia on tehnyt toisiaan lähellä olevista viron ja suomen kielistä yhteensopivia ja integroinut maat osaksi kasvavaa kansainvälistä englanninkielistä yhteisöä. Yhteiset ratkaisut koulutuksen järjestämisessä sekä osaajien houkuttelemisessa ja sijoittumispalveluissa ovat tuoneet alueelle jatkuvasti kasvavan paikallisten ja kansainvälisten osaajien reservin – ihmisiä, jotka ovat molempien maiden taloudellisen kilpailukykyyn ja sosiaalisen hyvinvoinnin lähde.

Tämän vision toteuttamiseksi kannustamme keskittymään yhteisissä toimissa siihen, että Helsingin ja Tallinnan välille luodaan integroitu startup-keskittymä ja laadukas elinympäristö. Globaalien haasteiden ratkaisemiseksi suosittelemme laatimaan yhteisen vihreän siirtymän politiikan sekä kehittämään ratkaisun toisessa maassa työssäkäyvien, kansainvälisten osaajien ja turistien jokapäiväisen elämän helpottamiseksi. Suomalaisten ja virolaisten vastavuoroisia asenteita selvittävän sosiologisen tutkimuksen tulokset tukevat työtä.

Raportti perustuu useisiin pyöreän pöydän- ja kahdenkeskisiin keskusteluihin, joiden perusteella olemme laatineet yhdeksäntoista (19) neljään kategoriaan jakautuvaa toimenpidesuositusta:

1. DIGITAALINEN JOHTAJUUS

- 1.1. Syvennetään **Suomen ja Viron julkisten palvelujen integraatiota**
- 1.2. Löydetään **nykyaikainen ratkaisu monipaikkaisten suomalaisten, virolaisten ja kansainvälisten osaajien tarpeisiin**
- 1.3. Vauhditetaan **maiden välisen älykkään logistiikan ja infrastruktuurin kehittämistä**
- 1.4. Lisätään **uhkiin liittyvän tiedon jakamista ja sovitetaan yhteen poliittisia kantoja**
- 1.5. Toteutetaan **'yhden klikkauksen' lippujärjestelmä julkiseen liikenteeseen**

2. ELINVOIMAISET TALOUDET

- 2.1. Käynnistetään **julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminta "FinEst Startup Hub"**
- 2.2. Helpotetaan **maiden välisen liiketoimintatiedon reaaliaikaista vaihtoa**
- 2.3. Pilotoidaan **yhteisiä vienninedistämistä- ja kehitysyhteistyötoimia**
- 2.4. Tehostetaan **ministeriöiden ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa**

3. VIHREÄ TULEVAISUUS

- 3.1. Laajennetaan **kansalliset vihreiden investointien ohjelmat Suomen ja Viron yhteiseksi integroituksi kestävästä rahoituksen ekosysteemiksi**
- 3.2. Kehitetään **yhteisiä vihreän energian ratkaisuja Itämeren alueella**
- 3.3. Tehdään **Suomenlahti hiilineutraaliksi kestävästä liikenteen käytäväksi vuoteen 2035 mennessä**
- 3.4. Yhdistetään **resurssit Itämerellä tehtävän tieteellisen tutkimuksen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseksi**

4. KULTTUURIYHTEISTYÖN LAAJENTAMINEN

- 4.1. Kootaan **akateeminen Suomen ja Viron vertaileva historiateos**
- 4.2. Käynnistetään **sosiologinen tutkimus virolaisten ja suomalaisten toisiaan koskevista mielikuvista**
- 4.3. Kehitetään **laadukas suomi-viro-käännös- ja tulkkausala**
- 4.4. Perustetaan **yhteinen viron ja suomen kielen opinto-ohjelma neljään yliopistoon**
- 4.5. Käynnistetään **yhteinen koulutusalan vientiohjelma – FinEst Education Nations**
- 4.6. Toteutetaan **Helsingin ja Tallinnan yhteinen huipputason matkailutapahtuma**

Toimintasuositukset

1. DIGITAALINEN JOHTAJUUS

Viimeisten 30 vuoden aikana sekä Suomi että Viro ovat laajasti hyödyntäneet uusien digitaalitekniologioiden tarjoamia mahdollisuuksia yrityksissä ja julkisella sektorilla. **Digitalisaatio on tulevan yhteistyömme keskeinen osa-alue, sillä se luo perustan muille yhteistyömuodoille.**

Älykkäät digitaaliset ratkaisut ja vahva infrastruktuuri auttavat hallitsemaan Suomenlahden jokapäiväistä matkustaja-, tavara-, palvelu-, rahoitus- ja tietovirtaa. Tiiviissä yhteistyössä kehitetyt digitaalinen henkilöllisyys, yhteen toimivat kansalliset tietojärjestelmät ja tekoäly tarjoavat ainutlaatuisia mahdollisuuksia edistää digitaalisia palveluja entistä pidemmälle.

Suomen ja Viron taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset yhtäläisyydet parantavat edellytyksiä Helsingin ja Tallinnan metropolialueiden synergioiden hyödyntämiseksi. Kyberturvallisuus ja digitaalinen kriisivalmius ovat yhä tärkeämpiä Suomen ja Viron yhteistyöalueita. **Uskomme, että digitaalinen johtajuus mitataan entistä sujuvampina jokapäiväisinä yhteyksinä ja entistä sujuvampana arkena.**

Ehdotamme "1+1=3"-mottomme mukaisesti seuraavia toimenpiteitä digitaalisen jalan- ja kädenjäljen lisäämiseksi maiden yhteiseksi eduksi.

1.1. Syvennetään Suomen ja Viron julkisten palvelujen integraatiota

Suomen ja Viron tulee luoda strategia julkisten palvelujen saumattomalle yhteensopivuudelle. Integraatiolla edistetään syvempää ja sujuvampaa yhteistyötä, palvelemaan kansalaisiamme entistä paremmin ja näytetään kansainvälistä esimerkkiä. Lääkereseptien siirrettävyys tarjoaa etenemissuunnitelman muiden palvelujen integroinnille. Digitaalisia ratkaisuja koskevien kansallisten sääntöjen ja säädösten yhteensovittamisella voidaan säästää kansalaisilta aikaa ja vaivaa. Integroinnin suunnittelussa tulee huomioida käyttäjien kokemukset. Yhteistyö tarjoaa samalla lupaavia mahdollisuuksia ja vientipotentiaalia julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksille.

1.2. Löydetään nykyaikainen ratkaisu monipaikkaisten suomalaisten, virolaisten ja kansainvälisten osaajien tarpeisiin

Yhä suurempi määrä ihmisiä asuu ja työskentelee kahdessa tai jopa useammassa maassa. Monipaikkaisuutta tulee helpottaa luomalla joustavampia käytänteitä verotukseen, sairausvakuutuksiin, eläkkeisiin, työttömyystukiin ja muihin sosiaalietuuksiin. Uusien osaajien houkuttelemiseksi ja alueemme vetovoimaisuuden parantamiseksi Helsingin ja Tallinnan tulee edistää koko perheen helppoa sijoittumista uuteen kaupunkiin lisäämällä englanninkielistä opetusta sekä auttamalla perheenjäseniä työhaussa. Kannustamme yrityksiä kehittämään innovatiivisia teknologisia ratkaisuja ja kehoitamme hallituksia niiden pilotointiin.

1.3. Vauhditetaan maiden välisen älykkään logistiikan ja infrastruktuurin kehittämistä

Älykkään logistiikan ja vahvan infrastruktuurin kehittäminen sekä reaaliaikaisen tiedon jakaminen on edellytys maiden ja kaupunkien toimivalle dynamiikalle. Tavoitteena on lisätä kilpailukykyä, investointeja ja kestäväää talouskasvua. Tämä edellyttää poliittista tahtoa, näkemystä sekä julkista ja yksityistä rahoitusta. Vetykäyttöisen junalauttayhteyden kehittäminen tai tunnelin rakentaminen Helsingin ja Tallinnan välille

ovat pidemmän aikavälin strategisia tavoitteita kohti kestävämpiä ja elinvoimaisempia matkustaja- ja tavaravirtoja. Kannustamme Suomea hakeutumaan **Rail Baltica -hankkeen viralliseksi jäseneksi** ja tällä tavoin vahvistamaan Helsingin ja Tallinnan alueen yhteyksiä, toimitusvarmuutta ja kilpailukykyä. 12 tunnin junayhteys Helsingistä Berliiniin tulee saavuttaa mahdollisimman nopeasti.

1.4. Lisätään uhkiin liittyvän tiedon jakamista ja sovitetaan yhteen poliittisia kantoja

Suomi ja Viro hyötävät entistä jännitteisemmällä Itämerellä tiedustelutiedon ja poliittisia kantoja koskevan tiedon aktiivisesta vaihdosta muun muassa hybridihökkäyksien ja kyberoperaatioiden torjumiseksi.

Aktiivinen tiedonjako edistää yhteistä tilannetietoisuutta, valmistautumista ja toimintalinjoja. Koronakriisi osoitti, että yhteistyötä häiriönsietokyvyn, kriisivalmiuden, matkustajaliikenteen ja logistiikan parantamiseksi on lisättävä. Digiteknologiat ovat keskeinen osa ratkaisua. EU-direktiivi kriittisten kohteiden häiriönsietokyvyn parantamiseksi antaa pohjan julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuksien kehittämiseen.

1.5. Toteutetaan 'yhden klikkauksen' lippujärjestelmä julkiseen liikenteeseen

Julkisen liikenteen saumattomuutta voidaan lisätä kehittämällä nykyaikainen digitaalinen lippujärjestelmä Helsingin ja Tallinnan suuralueelle ja Viron ja Suomen välille. Kannustamme yrityksiä ja kunnallisia toimijoita etsimään ratkaisuja sekä viranomaisia poistamaan nykyiset oikeudelliset ja/tai byrokraattiset esteet palvelun aikaansaamiseksi..

2. ELINVOIMAISET TALOUDET

TSuomen kanssa käytävällä kaupalla ja suomalaisilla investoinneilla on ollut ratkaiseva rooli Viron taloudelle historian saatossa, ja erityisesti Viron uudelleenitsenäistymisen jälkeen. Suomalaiset yritykset ovat hyötäneet liiketoiminnasta merkittävästi. Yhteistyö on kypsynyt asteittain yhdenvertaiseksi kumppanuuksi. Strateginen kasvu riippuu pitkälti siitä, että yhteyksiä parannetaan edelleen — parhaillaan rakenteilla olevasta Rail Baltica -raideyhteydestä, suunnitellusta kolmannesta voimakkaapelistä ja kunnianhimoisesta tunnelihankkeesta. Nopea talouskasvu on hidastunut viime vuosina, joten uusia ideoita kahdenvälisen kasvun vauhdittamiseksi tarvitaan. Uudet kasvuideat vastaavat globaalin kehityksen kolmeen merkittävään haasteeseen: digitalisaatioon, ympäristön kestävyteen ja puhtaan energian tuotantoon.

Tämän kehityksen rinnalla startup-yritysten määrä on kasvanut merkittävästi Suomenlahden molemmin puolin. Vakiintuneiden yritysten hyötyessä paremmista fyysisistä yhteyksistä ja liikkuvuuden lisääntymisestä, on uusia teknologioita hyödyntävillä startup-yrityksillä mahdollisuudet kasvun keihäänkärjiksi globaaleja tavoitteita edistämällä. Uskomme yrittäjyyden uuteen aaltoon ja pääkaupunkiemme globaaliin houkuttelevuuteen. Tästä syystä liiketoimintaympäristöjemme tehokkuutta ja toimivuutta on lisättävä.

Epävarmuustekijöiden, kriisien ja häiriöiden lisääntyminen on ajallemme tyypillistä. Varautuminen edellyttää yhteiskunnilta parempaa resilienssiä eli kykyä kohdata häiriöitä, oppia toimimaan tehokkaammin häiriötilanteissa, mukautua uusiin tilanteisiin ja elpyä häiriön jälkeen. Kyberturvallisuuden ja digitaalisen kriisivalmiuden merkitys korostuu, sillä monet huoltovarmuuteen liittyvät palvelut riippuvat niistä. Kansallisissa strategioissamme määritellyt hybridiuhat ovat hyvin samanlaisia. Voimme kehittää resilienssiämme varautumalla yhdessä rajat ylittävään hybridivaikuttamiseen. Yhteistyötä varautumisessa tehdään jo, mutta yhtenäisempi toimintatapa tuo merkittäviä etuja.

2.1 Käynnistetään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistoiminta "FinEst Startup Hub"

Menestyneet yritykset Slushista Viron yksisarvisiin ovat osoittaneet startup-yhteisöidemme elinvoimaisuuden. Sitä voidaan vahvistaa edelleen yhteistyön sekä laajemman julkisen ja yksityisen tuen avulla. FinEst

Startup Hub helpottaisi ja vahvistaisi uusien kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten toimintaa. Suosittelemme, että Suomen ja Viron viranomaiset ja startup-yhteisöjen edustajat perustavat korkean tason työryhmän osapuolten toiminnan koordinoimiseksi, toiminnan näkyvyyden lisäämiseksi, osaajien ja resurssien houkuttelemiseksi sekä kasvun lainsäädännöllisten esteiden tunnistamiseksi ja niiden poistamiseksi.

2.2. Helpotetaan maiden välisen liiketoimintatiedon reaaliaikaista vaihtoa

Talouden häiriönsietokykyä, ennakoitavuutta ja häiriöiden välttämistä voidaan parantaa paremmalla tiedonvaihdolla koskien esimerkiksi transaktioiden reaaliaikaista seurantaa. Kansalliset tietojärjestelmät, kuten määräaikaisten veroraporttien keräävät arvokasta tietoa liiketoiminnasta, mutta kansallisesti rajatut mallit rajoittavat kansainvälisen rajat ylittävän liiketoiminnan ja kaupan hyödyllisyyttä ja luotettavuutta. Katsomme, että **liiketoimintatietojen reaaliaikaisen vaihdon** kehittäminen toisi lisäarvoa. Yksityisyyden suojaan ja tietosuojaan liittyvät huolenaiheet edellyttävät nykyaikaisten salattujen tietojenkäsittelymenetelmien käyttämistä. Ne ovat voimakkaasti kasvava digitaalitekniikan ala.

2.3. Pilotoidaan yhteisiä vienninedistämistä- ja kehitysyhteistyötoimia

Vientiin on mahdollista luoda merkittävää lisäarvoa yhdistämällä maiden yhteiset vienninedistämisen vahvuudet. Kannustamme julkisia toimijoitamme – Business Finlandia ja Enterprise Estoniaa – sekä kehitysavusta vastaavia ministeriöitä suunnittelemaan ja osallistumaan pilottiin. Kannustamme huomioimaan EU:n Global Gateway -ohjelman rahoitusmahdollisuudet sekä yhdistämään sen suosituksiin 2.1 ja 4.5 soveltuvilta osin.

2.4. Tehostetaan ministeriöiden ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa

Reaaliaikainen tiedonvaihto on välttämätöntä Suomen ja Viron poliittisten kantojen yhteensovittamiseksi. Yhteensovittaminen soveltuvilta osin rakentaa kahdenvälistä luottamusta ja ymmärrystä, parantaa häiriönsietokykyä kriisitilanteissa sekä lisää vaikuttavuuttamme EU:ssa. Useissa ministeriöissä, muun muassa sisäministeriössä, on käytössä ministeriöiden virkamiesten vaihto-ohjelmia. Se on osoittautunut menestyksekkääksi keinoksi luoda verkostoja sekä lisätä luottamusta, yhteistä arvostusta ja ymmärrystä osapuolten välillä. Tiedonvaihto auttaa parantamaan yhteistä tilannetietoisuutta ja uhka-analyysin tarkkuutta. Siksi suosittelemme laajentamaan käytäntöä.

3. VIHREÄ TULEVAISUUS

Viro on sitoutunut saavuttamaan ilmasto-neutraaliuden vuoteen 2050 ja Suomi vuoteen 2035 mennessä. EU arvioi parhaillaan uudelleen ilmastoon, energiaan ja liikenteeseen liittyvää lainsäädäntöään 55-valmiuspaketin puitteissa. EU on sitoutunut vähentämään päästöjään vähintään 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Nämä suositukset korostavat kasvavaa tarvetta uusiutuvan energian tuotantoon ja sähkön tuottamiseen, samoin kuin kasvavaan mielenkiintoon kehittää ratkaisuja ja yhteyksiä alueellisesti. Sitoumukset tarkoittavat myös sitä, että **merkittävä osa Suomenlahden meriliikenteestä olisi tehtävä hiilineutraaliksi jo seuraavan vuosikymmenen aikana**. Polttoaineratkaisut, akkujen ja moottorien kehitys, alusten suunnittelu, liikennesuunnittelu ja kehityksen nopeus vaikuttavat hiilijalanjälkeen. Älykkäät liikennepolttimet ja tietojen jakaminen edistävät tavoitetta.

3.1. Laajennetaan kansalliset vihreiden investointien ohjelmat Suomen ja Viron yhteiseksi integroiduksi kestäväksi rahoituksen ekosysteemiksi

Vihreä siirtymä ei ole vain keino saavuttaa ilmastotavoitteet, vaan myös kasvun mahdollistaja. Puhtaan teknologian startup- ja kasvuyrityksiä voidaan tukea lisäämällä yksityistä rahoitusta. Suomen ja Viron

kestävän rahoituksen käytäntöjen yhdenmukaistaminen luo suuremman, toimivamman, houkuttelevamman ja paremmin ennakoitavissa olevan alueellisen investointiekosysteemin globaaleille investoinneille.

3.2. Kehitetään yhteisiä vihreän energian ratkaisuja Itämeren alueella

Itämerelle tarvitaan uusia ja tehokkaampia yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuuksia tuulipuistojen, ydinvoimaloiden, vetyteknologioiden, yhteen liitettyjen energiaverkkojen ja älykkään sähkön varastointijärjestelmän kehittämiseksi koko Itämeren alueella. Sähköverkkojen integrointi mahdollistaa yhteisten ja ympäristöystävällisempien energiamarkkinoiden jatkokehityksen.

3.3. Tehdään Suomenlahti hiilineutraaliksi kestävän liikenteen käytäväksi vuoteen 2035 mennessä

Tavoitteen saavuttaminen edellyttää yhteisiä taloudellisia kannustimia, missä hallituksilla on merkittävä rooli kehitystyön edistäjänä muun muassa alusten akku- ja vetypolttomootoritekniologioissa. Uskomme edelläkävijyyteen vihreässä siirtymässä ja testattujen ratkaisujen markkinointiin toimijoille, jotka tulevat markkinoille vasta myöhemmin. Hiilineutraaliustavoite luo samalla taloudellisia mahdollisuuksia Suomen ja Viron meriteknologiayrityksille ja koko varustamoteollisuudelle.

3.4. Yhdistetään resurssit Itämerellä tehtävän tieteellisen tutkimuksen ja ympäristötietoisuuden lisäämiseksi

Vaikutuksen maksimoimiseksi ympäristöntutkimusalue Aranda tulee ottaa Itämerellä yhteiskäyttöön, julistaa vuosi 2024 Suomenlahti-vuodeksi tasan kymmenen vuotta ensimmäisen Suomenlahti-vuoden jälkeen ja lisää Itämeren koskevaa tietoisuutta kouluissa sekä näkyvyyttä tiedotusvälineissä.

4. KULTTUURIYHTEISTYÖN LAAJENTAMINEN

Yhteisymmärrys ja keskinäinen luottamus on kaikelle yhteistoiminnalle elintärkeää. Molemmipuolinen ymmärrys ja luottamus rakentuvat ajan kuluessa, mutta edellyttää myös jatkuvia uudistuksia ja mukautumista maidemme sisäisen ja ulkoisen ympäristön kehitykseen. Viro ja Suomi ovat tehneet jo kahden vuosisadan ajan kulttuuriyhteistyötä monella eri tasolla. Nykyhetki tarjoaa rajattomat mahdollisuudet kahden ja monenvälisten hankkeiden toteuttamiseen. Globalisaation eteneminen, laajat matkustusmahdollisuudet ja uudet tieto- ja viestintäteknologiat ovat syrjäyttäneet historialliset, maantieteelliseen naapuruuteen perustuvat yhteydet sekä haastaneet perusteellisesti perinteiset yhteistyömallit. Tämän päivän olosuhteisiin mukautumiseksi ehdotamme keskittymistä vastavuoroisen ymmärryksen lisäämiseen, yhteisten vahuuksiemme kehittämiseen, kulttuuri- ja kieliympäristöjemme laajentamiseen sekä tehokkaaseen kansainväliseen markkinointiin.

4.1. Kootaan akateeminen Suomen ja Viron vertaileva historiateos

Vuosisatojen ajan maamme ja kansamme ovat eläneet melko samankaltaisessa geopoliittisessa ympäristössä. Molemmat maat itsenäistyivät viime vuosisadan alkupuolella. Itsenäistymisen jälkeinen historia on ollut hyvin erilaista maidemme sisäisten prosessien sekä ulkoisten olosuhteiden ja geopolitiikan vuoksi. Uskomme, että vertaileva historiateos hyödyttää molempia kansakuntia tarjoamalla uusia näkökulmia keskinäisen ymmärryksen lisäämiseksi. Yhteinen historiateos auttaa nuorempaa sukupolvea hahmottamaan menneisyyttä. Teos edistää hedelmällistä julkista keskustelua maidemme suhteesta ja auttaa samalla haasteiden ratkaisemiseen.

4.2 Käynnistetään sosiologinen tutkimus virolaisten ja suomalaisten toisiaan koskevista mielikuvista

Vaikka yleisesti ajatellaan, että kansalaisemme ymmärtävät hyvin toisiaan, näin ei kuitenkaan välttämättä ole, ja erilaiset ennakkosenteet ovat yleisiä. Meidän on ymmärrettävä paremmin ihmisten ajattelutapoja ja

sitä, miten ne ovat kehittyneet ja kehittyvät ajan saatossa. Tämä tietämys auttaa syventämään strategista yhteistyötä sekä edistämään muun muassa kauppaa ja matkailua.

4.3. Kehitetään laadukas suomi-viro -käännös- ja tulkkausala

Kieltemme läheisyys tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden kehittää nykyisiä käännöskoneita laadukkaampi viron ja suomen kielen suora käännös- ja tulkkausala. Automatisoitujen käännös- ja tulkkauspalvelujen kehittämiseksi tarvitaan laaja kieliresurssipohja rinnakkaisia teksti- ja puhekorpuksia. Yhteisen alustan kehittäminen avaa oven tehokkaille kaksikielisille tietoympäristöille ja parantaa ennen kaikkea tiedotusvälineiden kuten YLE:n saavutettavuutta Virossa ja ERR:n Suomessa.

4.4 Perustetaan yhteinen viron ja suomen kielen opinto-ohjelma neljään yliopistoon

Yliopistoillamme on vaikeuksia viron ja suomen kielen opintojen tarjoamisessa resurssipulan ja vähenevän kysynnän vuoksi. Resurssien yhdistäminen voi ratkaista ongelmia. Rohkaisemme **Helsingin, Tarton, Tallinnan ja Turun yliopistoja kehittämään yhteisen suomen ja viron kielen ja kirjallisuuden opinto-ohjelman ja mahdollistamaan opiskelijoiden ja henkilökunnan vapaa liikkuvuus yliopistojen välillä**. Hallitustemme tulisi budjetoida tälle tarvittavat varat.

4.5. Käynnistetään yhteinen koulutusalan vientiohjelma – FinEst Education Nations

Suomi ja Viro ovat loistaneet maailmanlaajuisissa PISA-testeissä, ja samankaltaiset koulutusjärjestelmämme herättävät suurta kansainvälistä mielenkiintoa. Olemme oppineet paljon toisiltamme ja voimme hyödyntää kansallisia koulutusdiplomatiaan liittyviä toimiamme sekä ministeriöidemme välistä yhteistyötä. Viron koulutus- ja nuorisoviraston (Harno) ja Opetushallituksen viime vuosina tekemän yhteistyön perusteella näemme valtavan potentiaalin koulutukseen liittyvien innovaatioiden yhdistämisessä koskien muun muassa henkilökohtaisten palvelujen kehittämistä digitaalisilla alustoilla ja tekoälyn hyödyntämistä. Uskomme, että yhteistyöhön voidaan houkutella mukaan myös kansainvälisiä kumppaneita.

4.6 Toteutetaan Helsingin ja Tallinnan yhteinen huipputason matkailutapahtuma

Tavoitteena on lisätä ja elvyttää matkustajamääriä, kulttuurisia kohtaamisia sekä virolaisten ja suomalaisten ystävien ja kumppaneiden tapaamisia. Tapahtuma houkuttelee samalla kansainvälisiä matkailijoita Helsingin-Tallinnan alueelle. Kannustamme matkailualaa, kaupunkeja ja julkisia kulttuurilaitoksia yhteistyöhön tapahtuman toteuttamiseksi sekä sen jatkuvuuden varmistamiseksi. Ensiaskel on yhteisten museokorttien käyttöönotto.

Analyysi

JOHDANTO

Läheinen kieli, kulttuuri ja maantiede ovat aina yhdistäneet Viroa ja Suomea. Maidemme ja kansalaistemme väliset siteet ovat vahvistuneet elämän kaikilla osa-alueilla viimeisten 30 vuoden aikana. Nykyisin olemmekin kytköksissä toisiimme enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Uudet yhteydet ja yhteistyömuodot ovat lisääntyneet kahdenvälisissä suhteissa käsi kädessä Euroopan yhdentymiseen ja globalisaatioon liittyvien laajempien prosessien kanssa. Vaikka muutos on ollut radikaalimpi Virossa, entisen itäblokin hajoaminen oli merkittävä käännekohta myös Suomessa.

Kaikki suhteet muuttuvat ajan kuluessa. Kun tätä raporttia verrataan vuosina 2003 ja 2008 julkaistuihin edeltäviin raportteihin Viron ja Suomen suhteista, voidaan todeta, että maiden väliset suhteet ovat muuttuneet entistä **tasa-arvoisemmiksi, globaalimmin suuntautuneiksi ja ylikansallisemmiksi**. Vuosina 1991–2004 yhteistyön keskiössä oli se, että Suomi auttoi Viroa rakentamaan uudelleen itsenäisen valtion ja toteuttamaan poliittisia ja taloudellisia uudistuksia. Suhde on muuttunut tasa-arvoisemmaksi sen jälkeen, kun Viro liittyi EU:hun ja Natoon vuonna 2004. Vaikka Virossa on Suomea neljä kertaa vähemmän asukkaita ja vaikka Viron talous on edelleen lähes yhdeksän kertaa Suomen taloutta pienempi, Viro voi olla ainutlaatuisen ketteränä ja dynaamisena maana suunnannäyttäjä monissa kysymyksissä. Suomi on edelleen Viron tärkein taloudellinen kumppani, mutta Suomen suhteellinen osuus Viron ulkomaankaupasta ja ulkomaisista investoinneista on pienentynyt, kun taas esimerkiksi Virossa Suomeen suuntautuvien ulkomaisten investointien määrä on moninkertaistunut.

Virolla ja Suomella on tietyillä tärkeillä aloilla yhteisiä vahvuuksia, jotka tekevät maista luontaisesti läheisiä kumppaneita: molemmat maat tunnetaan **digitaalisen siirtymän ja teknologisen innovaation** edelläkävijöinä. Se on myös tämän raportin ensimmäinen painopistealue. Toiseksi Suomi ja Viro voivat toimia suunnannäyttäjinä digitaaliseen siirtymään läheisesti liittyvässä **vihreässä siirtymässä** ja hyötyä siitä. Ne voivat esimerkiksi olla edelläkävijöitä meriliikenteen uusien vihreiden teknologioiden kehittämisessä pyrkien tekemään Itämeren meriliikenteestä päästötöntä vuoteen 2035 mennessä.

Nämä painopistealueet ovat keskeisessä asemassa, kun Suomen ja Viron välisistä suhteista muovataan entistäkin globaalimmin suuntautuneita ja näkyvämpiä myös Itämeren alueen ulkopuolella. Yhteistyö digitaalisen siirtymän ja vihreän siirtymän aloilla voi parantaa sekä Suomen että Viron kansainvälistä kilpailukykyä ja houkuttelevuutta. Globaali suuntautuminen ei kuitenkaan rajoitu vain näille aloille, vaan siitä on tullut yhä tärkeämpää myös kulttuuri- ja koulutusyhteistyössä. Osoituksena tästä ovat esimerkiksi kansainvälisesti arvostetut yhteisesti tuotetut elokuvat ja tv-sarjat sekä molempien maiden oppilaiden erinomaisiin PISA-tuloksiin pohjautuvan koulutusdiplomatian synergiaedut. Kahdenväliset suhteet kehittyvät jatkossakin käsi kädessä sen kanssa, että molemmat maat pyrkivät parantamaan kansainvälistä vaikutustaan ja mainettaan. On olemassa monia yhteistyömuotoja, jotka hyödyttävät molempien maiden kansalaisia ja jotka tarjoavat myös kiinnostavia malleja kumppaneille Euroopassa ja muualla maailmassa. Niinpä tämän raportin mottona on **"1+1=3"**. Se perustuu vahvaan uskomukseen siitä, että molemmat valtiot voivat saavuttaa enemmän tekemällä yhteistyötä.

Kolmas viime vuosikymmenten aikana tapahtunut merkittävä muutos on Viron ja Suomen välisten suhteiden ylikansallisen ulottuvuuden voimistuminen. Ylikansallinen yhteistyö eroaa perinteisistä valtioiden välisistä suhteista siten, että se on monitasoista, koko yhteiskunnan kattavaa ja usein epävirallista. Sen piiriin kuuluvat sekä julkisen että yksityisen sektorin ja hallinnon eri tasot, ja siinä luodaan pitkälle integroituja kumppanuuksia, joiden vaikutukset ulottuvat yli rajojen. Virolaiset ja suomalaiset eivät tee ainoastaan yhteistyötä, vaan he myös **elävät, työskentelevät ja luovat asioita yhdessä** monin eri tavoin, jotka hyödyttävät laajemmin yhteiskuntaa ja yritysmaailmaa.

On myös olemassa kymmeniä tuhansia ylirajaisia ja liikkuvia kansalaisia, kuten ihmisiä, jotka ovat muuttaneet maasta toiseen ja joilla on läheiset siteet sekä alkuperäiseen että uuteen kotimaahansa, sekä ihmisiä, jotka eivät ole muuttaneet mutta joilla on läheiset siteet Suomenlahden toiselle puolelle töiden, opintojen tai liiketoiminnan vuoksi. On kuvaavaa, ettei ylirajaisten hankkeiden ja ihmisten tarkkaa määrää tunneta, sillä viralliset tilastolliset luokittelut eivät kuvaa hyvin tätä ilmiötä. Suomessa asuvien Viron kansalaisten (yli 50 000 ihmistä) ja Virossa asuvien Suomen kansalaisten (yli 8 000 ihmistä) joukko kattaa osan ylirajaisista ihmisistä mutta ei heitä kaikkia (Suomessa asuu esimerkiksi tuhansia etnisiä virolaisia, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden, mutta joita voidaan kuitenkin pitää ylirajaisina ihmisinä). Etätyön lisääntyminen lisää entisestään ylirajaisuutta ja monipaikkaisuutta, jossa näiden kahden maantieteellisen alueen väliset rajat hämärtyvät edelleen.

Ihmiset, joiden elämä, työ tai opiskelu liittyy läheisesti molempiin maihin, ovat merkittävä Viron ja Suomen välisten suhteiden voimavara. Esimerkiksi Virossa opiskelevien suomalaisten määrä on yli kolminkertainen sen jälkeen, kun Virosta tuli EU:n jäsen. Tässä raportissa korostetaan, että **ylirajaista elämäntapaa ja monipaikkaisuutta voitaisiin helpottaa** merkittävästi parantamalla kansallisia verotukseen, terveydenhuoltoon, sosiaalietuuksiin ja eläkkeisiin liittyviä rakenteita ja niiden välisiä yhteyksiä sekä tekemällä niistä älykkäämpiä. Tämän asian olisi oltava tärkeä osa tulevaa digitaalista yhteistyötä. Sillä on myös kansainvälistä merkitystä, sillä ylirajaisuuden lisääntyminen on yleinen ilmiö eri puolilla maailmaa.

Paradoksaalista kyllä Viron ja Suomen välisten suhteiden tasa-arvoistuminen ja entistä vahvempi verkottuneisuus on myös vähentänyt jossain määrin kiinnostusta ja **tietämystä toistemme kielestä, kulttuurista ja yhteiskunnasta**. Eurooppalaisten ja maailmanlaajuisten mahdollisuuksien lisääntyminen ja englannin kielen käyttö yhteisenä kielenä ovat heikentäneet joitakin erityisiä piirteitä, jotka olivat aiemmin osa Suomen ja Viron välisiä suhteita. On varmistettava, että molemmissa maissa on myös tulevaisuudessa ammattilaisia, joilla on perusteellinen toisen maan tuntemus ja kielitaito. Samalla **kieliteknologia** on lupaava yhteistyön alue, joka täydentää yhä enemmän – mutta ei korvaa – kielten oppimista.

Maantieteellisesti läheinen sijainti tarkoittaa sitä, että Suomi ja Viro jakavat väistämättä saman haastavan **turvallisuusympäristön**. Venäjän ja länsimaiden välisten jännitteiden lisääntyminen vuoden 2014 jälkeen ja niiden kiristyminen entisestään viime kuukausien aikana on näkynyt monin eri tavoin Itämeren alueella. Suomi ja Viro ovat arvioineet turvallisuustilannetta hyvin samalla tavoin näinä vuosina ja koordinoineet tiiviisti toimiaan. Tässä raportissa kiinnitetään huomiota yhteistyön tehostamiseen, jonka tavoitteena on vahvistaa molempien maiden **kykyä selviytyä** kyber- ja hybridiuhista ja välttämättömien palvelujen ja kriittisen infrastruktuurin mahdollisista häiriöistä.

VUODEN 2008 RAPORTIN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Suomen entinen Viron suurlähettiläs Jaakko Blomberg ja Pohjoismaiden investointipankin varapuheenjohtaja Gunnar Okk esittelivät viimeisimmän Suomen ja Viron suhteita käsitelleen raportin vuonna 2008.

Blombergin ja Okkin raportti tarjosi ideoita siitä, miten Viro ja Suomi voivat ratkaista globalisaation haasteita tekemällä ja miten ne voivat tukea toisiaan kilpailukykyä parantamisessa.¹ Raportti esitti 55 suositusta, joissa painotettiin koulutusta, tiedettä, teknologiaa ja innovaatiota. Raportin julkaisemisesta on nyt kulunut 14 vuotta. Monet sen suosituksista on pantu täytäntöön. Käymme seuraavaksi läpi joitakin tähän mennessä toteutettuja hankkeita.

Kulttuuri

Vuoden 2008 raportissa esitettiin useita suosituksia Suomen ja Viron välisen kulttuuriyhteistyön parantamisesta. Niistä osan täytäntöönpanossa on saavutettu merkittävää edistystä. Raportissa suositeltiin perustamaan suomalais-virolainen kulttuurisäätiö, joka luotiin vuonna 2017. Aloitteeseen osallistui 24 yksityishenkilöä sekä 15 yritystä ja organisaatiota Virossa ja Suomesta, mukaan lukien Tallinnan yliopisto, Turun yliopisto, Åbo Akademi, Tallinnan teknillinen yliopisto ja Tarton yliopisto. Säätiön päätavoitteina on vahvistaa Suomen ja Viron kulttuurin ja taiteen eri aloja, lisätä vastavuoroista kielitaitoa sekä kehittää yhteisiä hankkeita ja kulttuurivientiä kolmansiin maihin. Säätiö myönsi ensimmäisen symbolisen 15 000 euron apurahansa Helsingissä 1. joulukuuta 2017 järjestetyn Viron ja Suomen välisen henkisen yhteistyön sopimuksen 80-vuotisjuhlan yhteydessä.

Raportti ehdotti myös virolaisen kulttuurin keskuksen perustamista Helsinkiin ja suomalaisen kulttuurin keskuksen perustamista Tallinnaan. Eesti Maja – Viro-keskus perustettiin Helsinkiin vuonna 2010. Sen toiminnassa ovat mukana Enterprise Estonian Suomen-edustusto, Viron Suomen-instituutti, Suomen Viro-yhdistysten liitto sekä Tuglas-seura ja sen Baltia-kirjasto. Suomen Viron-instituutti on suomalainen kulttuurikeskus, jolla on toimipaikka sekä Tallinnassa että Tartossa. Sen toiminta sai alkunsa Tuglas-seuran tietopisteenä jo vuonna 1991, ja instituutti on toiminut nyky muodossaan vuodesta 1994 alkaen.

Vuoden 2008 raportissa ehdotettiin myös, että Suomen ja Viron hallitukset tukisivat ajan tasalle saatettujen sanakirjojen laatimista. Ne tekivät syksyllä 2015 yhteisen päätöksen kahden sanakirjan julkaisemisesta. Molempien sanakirjojen julkaiseminen yhdistettiin kansalliseen juhlapäivään. Suomi-viro-suursanakirjan (julkaistu alun perin vuonna 2003) verkkoversio asetettiin ilmaiseksi saataville Suomen tasavallan 100-vuotispäivänä vuonna 2017, ja uusi viro-suomi-sanakirja julkaistiin Viron tasavallan 100-vuotispäivän kunniaksi (painettu versio julkaistiin vuonna 2015).

Radio- ja televisiolähetyspalvelut

Raportti suositteli Viron ja Suomen yhteisen radio- ja televisiokonferenssin järjestämistä, jossa perehdyttäisiin alan yhtiöiden laaja-alaisen yhteistyön mahdollisuuksiin. He ehdottivat, että Viron yleisradioon (Eesti Rahvusringhääling – ERR) perustettaisiin pysyvä Suomen-kirjeenvaihtajan tehtävä ja että Suomen yleisradioon (YLE) perustettaisiin vastaava Viron-kirjeenvaihtajan tehtävä. Vuoden 2008 jälkeen kansallisten yleisradioyhtiöiden välistä yhteistyötä pyrittiin edistämään virallisella tasolla, mutta se osoittautui alun perin arvioitua vaikeammaksi. Yksi konkreettinen – ja yllirajainen – saavutus oli kuitenkin se, että sama virolainen toimittaja työskenteli jonkin aikaa sekä ERR:ssä että YLEssä.

Ympäristö

Meriturvallisuuden, ympäristönsuojelun ja ympäristöturvallisuuden alalla raporttiin sisältyi ehdotus Viron ja Suomen hallitustenvälisen merineuvoston perustamisesta, jotta molempien maiden meripolitiikkoja voitaisiin yhdenmukaistaa. Tätä ajatusta muokattiin myöhemmin, ja yhteistyössä on sittemmin keskitytty panemaan täytäntöön EU:n Itämeri-strategiaa ja HELCOMin Itämeren toimintasuunnitelmaa. Viron,

¹ Jaakko Blomberg ja Gunnar Okk, "Suomen ja Viron yhteistyön mahdollisuudet 2008", Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 25. kesäkuuta 2008, https://vnk.fi/documents/10616/622954/J0708_Suomen+ja+Viron+yhteisty%C3%B6n+mahdollisuudet+2008.pdf/c7cd4d32-a5c7-4456-99ce-a4116a54c5b5/J0708_Suomen+ja+Viron+yhteisty%C3%B6n+mahdollisuudet+2008.pdf?version=1.0&t=142245576000.

Venäjän ja Suomen asiantuntijat olivat mukana toteuttamassa kolmenvälistä hanketta, Suomenlahti-vuotta 2014, jonka tavoitteena oli vahvistaa näiden kolmen maan välistä yhteistyötä, tutkia Suomenlahden ekosysteemin tilannetta ja esittää ehdotuksia sen parantamiseksi vuoteen 2021 mennessä. Hankkeen aikana toteutettiin yhteinen seuranta ja luotiin yhteinen tietokanta.²

Energia

Energia-alan osalta raportissa ehdotettiin merenalaisen Balticconnector-kaasuputken rakentamiseen liittyvien valmistelutöiden jatkamista ja sähköverkkoyhtiöiden Fingrid Oyj:n ja OÜ Põhivõrkin mahdollisen yhdistymisen arvioimista. Tätä ehdotusta on myöhemmin muokattu, ja yhtiöt ovat tehneet yhdistymisen sijaan yhteistyötä energiaturvallisuuden varmistamiseksi erilaisten verkkoyhteyksien avulla. Balticconnector-kaasuputken rakentaminen saatiin päätökseen joulukuussa 2019, ja kaasuputki on ollut toiminnassa 1. tammikuuta 2020 alkaen.

Matkailu

Vuoden 2008 raportissa kiinnitettiin huomiota matkailun yhteisen suunnittelun mahdollisuuksiin, matkailutiedon saatavuuteen molemmilla kielillä ja yhteiseen markkinointistrategiaan. Tallinnaa ja Helsinkiä on markkinoitu sen jälkeen maailmanlaajuisesti yhtenä matkailukohteena, ja suuret risteilyalukset ovat pysähtyneet kesäaikaan molemmissa satamissa. Molemmissa maissa on parannettu merkittävästi matkailutiedon saatavuutta viroksi, suomeksi ja ruotsiksi.

Tieto- ja viestintäteknologia

Suomelle ja Virolle ehdotettiin, että ne pohtisivat mahdollisuutta luoda yhteinen virolais-suomalainen kieliteknologiaohjelma. Yhteistyö tällä alueella on edennyt, ja monet Viron ja Suomen yliopistojen kieliteknologian tutkijat osallistuvat nykyisin hankkeisiin, joihin kuuluu yhteisiä julkaisuja, seminaareja ja konferensseja. Yhteistyötä tehdään myös kansainvälisissä kieliteknologiaverkostoissa. Lisäksi kieliteknologialla on tärkeä rooli rajat ylittävien palvelujen tulevan digitaalisen arkkitehtuurin luomisessa. Viron talous- ja viestintäministeriö, Viron valtion tietojärjestelmävirasto ja Suomen viranomaiset tekevät parhaillaan tähän liittyvää yhteistyötä #bürokratt- ja AuroraAI-aloitteissa.

Liikenne

Liikenteen osalta vuoden 2008 raportti kehotti Suomea ja Viroa selvittämään, voitaisiinko Helsinki-Vantaan lentoaseman ja Tallinnan välille avata jatkuva helikopteryhteys ja Helsingin ja Tallinnan välille junalauttayhteys. Vaikka helikopteri- tai junalauttayhteyden osalta ei ole saavutettu konkreettista edistystä, molempien maiden hallitukset allekirjoittivat pöytäkirjan maiden välisestä liikenneyhteistyöstä huhtikuussa 2021. Pöytäkirjan tavoitteena on kehittää liikennealalla tehtävää yhteistyötä ja maiden välistä tietojenvaihtoa, jotta voidaan edistää merkittäviä liikennehankkeita, kuten Rail Balticaa, joka on osa EU:n Euroopan laajuista liikenneverkkoa, Helsinki–Tallinna-tunnelia ja Pohjanmeri–Itämeri-liikennekäytävää. Pöytäkirja on ensimmäinen askel kohti tunnelihankkeen integroimista osaksi TEN-T-verkkoa, joka on edellytyksenä sille, että hankkeelle voidaan hakea Euroopan unionin yhteisrahoitusta. Liitettävyys Rail Baltica -rataverkoston ja muihin kansallisiin infrastruktuureihin on edellytyksenä tunnelin rakentamiselle. Pöytäkirja on voimassa vuoteen 2030 asti, mutta kumpikaan maa ei ole sitoutunut siinä mihinkään tiettyyn hankkeeseen.

Sisäinen turvallisuus

Sisäisen turvallisuuden osalta vuoden 2008 raportissa suositeltiin arvioimaan, voisivatko Viro ja Suomi perustaa yhteisen nopean toiminnan pelastusyksikön, joka voisi torjua mahdollisten Suomenlahdella tapahtuvien onnettomuuksien seurauksia ja toimia nopeasti muissa kriisitilanteissa. Lisäksi raportissa

2 Mika Raateoja ja Outi Setälä, "The Gulf of Finland Assessment", Suomen ympäristökeskuksen raportteja, 2016, https://issuu.com/suomenymparistokeskus/docs/syker_a_27_2016_web.

suositeltiin yhteisten toimintasuunnitelmien laatimista ja yhteisistä periaatteista sopimista Viron, Suomen, Venäjän ja Ruotsin viranomaisten välillä. Yhteistä pelastusyksikköä ei ole vielä perustettu, mutta tällä alalla on tehty tiivistä yhteistyötä. Meripelastusalalla tehdään lähes päivittäin yhteistyötä, jossa molempien maiden ministeriöiden ja niiden alaisten virastojen toimintayksiköt ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja tapaavat toisiaan. Suomen ja Viron rajavartiostot vaihtavat tietoja päivittäin.

GLOBAALI JA ALUEELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Viro ja Suomi ovat molemmat pieniä ja verkottuneita maita, jotka sijaitsevat Euroopan koillislaidalla. Molemmat maat ovat pitkälle digitalisoituneita, ja niiden taloudet ovat avoimia ja riippuvaisia luotettavista kansainvälisistä virroista. Näiden ominaisuuksiensa ansiosta ne ovat menestyneet globaalissa verkostotaloudessa ja sääntöihin perustuvassa liberaalissa kansainvälisessä järjestelmässä— samalla maat ovat kuitenkin haavoittuvaisia protektionistisille toimille ja voimapolitiikalle.

Muuttuvassa globaalissa ympäristössä on tekijöitä, jotka aiheuttavat haasteita mutta myös tuovat mahdollisuuksia Suomen ja Viron kaltaisille pienille maille osana laajempia eurooppalaisia ja maailmanlaajuisia ryhmittymiä. Suomen ja Viron yhteistyöympäristöön vaikuttaviin keskeisiin kehityssuuntauksiin kuuluvat suurvaltakilpailun lisääntyminen ja kansainvälisten normien heikkeneminen, epävakaa alueellinen turvallisuusympäristö ja ilmastonmuutos. Käymme seuraavaksi nämä suuntaukset läpi pääpiirteittäin.

Suurvaltakilpailu ja kansainvälisten normien heikkeneminen

Maailman taloudellinen tuotanto on nykyisin nelinkertainen 1990-luvun alkuun verrattuna. Maailmanlaajuiset kauppavirrat ovat puolestaan kuusinkertaiset. Tämä kasvu on pääasiassa — erityisesti Aasiassa sijaitsevien — voimakkaasti kasvavien talouksien ansiota. Kiinan taloudellinen nousu ja voimistuminen teknologian alalla 1990-luvulta alkaen on vertaansa vailla. Kolikon toinen puoli on se, että EU:n 27 jäsenvaltion osuus maailman taloudellisesta tuotannosta on vähentynyt huomattavasti vuosien saatossa, ja Yhdysvaltojen suhteellisen osuuden kehitys on pysynyt samana suuresta kasvusta huolimatta.³

Globaalin talouden muutokset ovat heijastuneet maailmanpolitiikkaan: Kiinan kansainvälinen asema ja samalla sen vastavoima Yhdysvaltojen liberaalille hegemonialle on vahvistunut. Lisäksi muut Brasilian ja Intian kaltaiset nousevat taloudet vaativat itselleen suurempaa roolia maailmanpolitiikassa. Taloudellinen nationalismi, populismi ja epäliberaalit hallitukset sekä uskonnollinen fundamentalismi haastavat nyt yhtäaikaisesti länsimaisen liberalismiin arvoja, jotka olivat merkittävä tekijä globalisaation taustalla ja osaltaan mahdollistivat nousevien talouksien 1990-luvun jälkeen tapahtuneen nopean nousun.⁴

Kiristynyt globaali kilpailu on myös heikentänyt vuosikymmenten aikana rakennetun kansainvälisen kaupparjestelmän normeja. Luottamus monenvälisiin sääntöihin ja maiden tasapuolisiin toimintaedellytyksiin on heikentynyt useiden johtavien talouksien turvauduttua protektionistisiin toimenpiteisiin. Lisäksi monet valtion omistamat tai ohjaamat yritykset hämärtävät markkinoiden ja kansainvälisen politiikan välistä rajanvetoa siirtyessään globaaleille markkinoille ja vahvistaessaan asemiaan ulkomailla. Taloudellinen riippuvuus voidaan "aseistaa", ja sitä voidaan käyttää painostuskeinona poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

3 McKinsey Global Institute, "Globalization in transition: The future of trade and value chains" -raportti, 16. tammikuuta 2019, <https://www.mckinsey.com/featured-insights/innovation-and-growth/globalization-in-transition-the-future-of-trade-and-value-chains>.

4 Ks. esim. National Intelligence Council of the United States, "Global Trends: A more Contested World", maaliskuu 2021, https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/GlobalTrends_2040.pdf.

Länsimaiden lähestymistavat keskinäisriippuvuuteen ovat muuttuneet merkittävästi viime vuosikymmenen aikana.⁵ Myöskään Suomi ja Viro eivät voi tarkastella taloudellista keskinäisriippuvuutta pelkästään markkinoiden näkökulmasta. Suomen ja Viron kaltaisille erittäin verkottuneille maille on äärimmäisen tärkeää ymmärtää kriittisten virtojen ja yhteyksien geopoliittinen ympäristö. Toisaalta yhteyksien moninaisuus voi parantaa maiden häiriönsietokykyä, mutta toisaalta jotkut yhteydet voivat aiheuttaa kriittisiä haavoittuvuustekijöitä ja riskejä.⁶

Suomen ja Viron vaikutus EU:ssa

Globaalit muutokset ja kehityssuuntaukset edellyttävät EU:n laajuisia toimia. Suomi ja Viro voivat toimia rakentavasti, kun unioni pyrkii löytämään toimivia ratkaisuja tulevaisuuden ”kiperiin ongelmiin”. Euroopan digitaalinen suvereniteetti -aloite on hyvä esimerkki samanmielisten maiden yhteistyöstä koko unionin hyväksi. Digitalisaatio on keskeinen mahdollisuus ja haaste Euroopan tulevan kilpailukykyyn kannalta; eurooppalainen alustatalous ei pärjää globaalissa kilpailussa ilman dynaamisia digitaalisia sisämarkkinoita. Virolaisilla ja suomalaisilla yrityksillä sekä julkisella sektorilla on tarjota uniikkeja ratkaisuja siihen, miten Euroopan digitaalista tulevaisuutta kehitetään.

Vihreä, digitaalinen ja automatisoitu liikenne, joka ennusteiden mukaan kattaa 20 prosenttia maailman BKT:sta vuoteen 2030 mennessä, tarjoaa mahdollisuuksia suomalaisille ja virolaisille yrityksille. Liikkuvuuden digitalisoinnin vauhdittaminen sekä uusien liiketoimintaratkaisujen kehittäminen ja skaalaminen luo uusia lähteitä työllisyydelle, kasvulle ja viennille sekä globaalilla että EU-tasolla.

Digitaaliset yhteiskuntamme pohjautuvat ihmisoikeuksien kunnioitukseen, ja digitaaliset taloutemme on ankkuroitu tiukasti oikeusvaltioperiaatteeseen. Yhteisten eurooppalaisten arvojen tukeminen on siten tärkeä yhteisen edun alue, joka tuottaa myös lisäarvoa EU:n ulkosuhteille.

Ennakoiva, oma-aloitteinen toiminta on keskeisen tärkeää pienten valtioiden vaikutusvallalle EU:ssa. Sekä Virolle että Suomelle on hyvin tärkeää koordinoita kantoja ja vaikuttaa jo EU-valmisteluprosessin varhaisessa vaiheessa. Molemmille maille – erityisesti kun Virosta tulee talouskasvun myötä yksi EU:n nettomaksajista – on tärkeää varmistaa, että unionin talous- ja veropolitiikka on vastuullista, ja että sen menorajat ovat kestävä.

Alueellisen turvallisuusympäristön jännitteet

Lisääntynyt suurvaltakilpailu ja voimapolitiikan paluu ovat heijastuneet myös Itämeren alueeseen. Itämeren alueella oli suhteellisen vähän jännitteitä kahtena ensimmäisenä kylmän sodan jälkeisenä vuosikymmenenä. Venäjän kansainvälinen rooli ja toimintatavat alkoivat muuttua 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella. Tämä revisionistinen kehityssuuntaus voimistui, kun Venäjä vuonna 2014 valtasi ja liitti laittomasti itseensä Krimin niemimaan ja käynnisti sodan Donbasin alueella. Epävakaas ja vaaratilanteet lisääntyivät myös Itämeren alueella vuoden 2014 jälkeen. Suurvaltajännitteiden lisääntyminen edelleen loppu vuonna 2021 sai Baltian maat ja Pohjoismaat tehostamaan puolustus- ja pelototoimiaan.

Tästä kielteisestä kehityssuuntauksesta huolimatta sotilaallisen konfliktin todennäköisyys Itämeren alueella on edelleen pieni. Onkin todettu että, että alueella vallitsee ”jännittynyt tasapaino ja vakaus”.⁷ Tähän

5 Mark Leonard, *The Age of Unpeace: How Connectivity Causes Conflict*, Penguin Books, 2021.

6 Emma Hakala, Harri Mikkola, Juha Käpylä & Matti Pesu, ”Suomen huoltovarmuus ja Baltian alue: Tiivistyvät yhteydet muuttuvassa turvallisuusympäristössä” FIIA-raportti 61, syyskuu 2019, s. 28, <https://www.fiaa.fi/julkaisu/suomen-huoltovarmuus-ja-baltian-alue>.

7 Matti Pesu, ”Hard security dynamics in the Baltic Sea region: From turbulence to tense stability”, FIIA Briefing Paper 168, tammikuu 2020, <https://www.fiaa.fi/julkaisu/hard-security-dynamics-in-the-baltic-sea-region>.

jännittyneeseen vakauteen sisältyy merkittävä turvallisuusympäristön muutos, joka on todennäköisesti pitkäkestoinen. Kovan turvallisuuden muutostekijät heijastuvat laajempaan, monialaiseen ja jatkuvaan ”hybridivaikuttamiseen” ja ”harmaan alueen” painostukseen.

Hybridiuhilla tarkoitetaan poliittiseen, taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvien tavanomaisien ja epätavanomaisien poliittisten välineiden yhdistelmää, jolla pyritään heikentämään ja/tai manipuloi- maan kohdetta. Hybridivaikuttamisessa käytetään usein hyväksi kohteen haavoittuvuuksia ja luodaan epävarmuutta, joka vaikeuttaa päätöksentekoa kohdevaltiossa. Viimeaikaisia valtioiden tai sijaistoimijoiden hybriditoimia ovat olleet muun muassa muuttoliikkeen välineellistäminen, kyberhyökkäykset, vaaleihin vaikuttaminen ja disinformaatiokampanjat. Sekä Suomi että Viro suhtautuvat vakavasti hybridipainostami- seen, ja maat ovat tukeneet aktiivisesti yhteisiä ponnisteluja resilienssin parantamiseksi siten, että hybridi- vaikuttamista voidaan torjua yhdessä eurooppalaisissa ja transatlanttisissa puitteissa.

Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutos vaikuttaa kaikkeen paikalliselta tasolta kansainväliselle tasolle ja haastaa sen, miten elämme, harjoitamme liiketoimintaa ja pyrimme menestymään tulevaisuudessa. Äärimmäisistä sääilmi- öistä, maastopaloista, kuivuudesta ja tulvista on tullut yleisiä ilmiöitä, ja joihin lähes kaikkien maiden on varauduttava. Itämeri on pieni ja matala meri, johon ilmastonmuutos vaikuttaa nopeammin kuin moneen suurempaan mereen. Muutokset vaikuttavat kielteisesti Itämeren suolapitoisuuteen, eliökantaan ja veden- korkeuteen, mikä puolestaan heijastuu kielteisesti kansalaisten hyvinvointiin, virkistysarvoihin ja taloudelli- seen toimintaan sekä Virossa että Suomessa.⁸

EU on suunnannäyttävä vihreän talouden siirtymässä. Sekä Suomi että Viro ovat sitoutuneet Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan, eurooppalaiseen ilmastolakiin, johon sisältyy sitova tavoite saavuttaa ilmastoneutraalius vuoteen 2050 mennessä, ja tavoitteeseen vähentää päästöjä vähintään 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Vihreä siirtymä tarkoittaa merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia puhtaan teknologian yrityksille ja kiertotalousyrityksille ja -ratkaisuille.

Lisäksi ilmastonmuutos ennakoii neljättä energiakäännettä. Siirtyminen fossiilisista polttoaineista uusiu- tuviin energialähteisiin tapahtuu todennäköisesti aikaisempia energiakäänteitä nopeammin: optimistisen siirtymäskenaarion mukaan uusiutuvan energian osuus maailman primaarienergiatuotannosta on kaksi kolmasosaa energian kokonaiskulutuksesta vuonna 2050, kun nykyisin sen osuus on noin yksi kuudes- osa.⁹ Energiakäänteeseen liittyvä hiilivedyistä irtautuminen hidastaa ilmastonmuutosta ja voi vähentää nykyistä riippuvuutta Venäjän kaltaisista hiilivetyjen tuottajista Itämeren alueella. Digitalisaatio on keskeinen kiertotalouden ja energiakäänteen mahdollistaja, sillä älykkäämmät järjestelmät auttavat optimoimaan tuotantoa ja kulutusta sekä vähentämään kustannuksia ja jätettä.¹⁰

Yhteenvetona voidaan todeta, että lisääntyvä maailmanlaajuinen kilpailu, liberaalien kansainvälisten normien heikkeneminen ja hybridivaikuttamisen välineiden käytön yleistymisen luovat haasteita – ja myös kannustimia yhteistyölle – Viron ja Suomen kaltaisille pienille maille. Lisäksi maailmanlaajuinen energiakäännös ja siirtymä kohti kiertotaloutta luovat maailmanlaajuisia mahdollisuuksia suomalaisille ja virolaisille yrityksille.

8 HELCOM, State of the Baltic Sea, 2018, <https://helcom.fi/baltic-sea-trends/holistic-assessments/state-of-the-baltic-sea-2018/reports-and-materials/>.

9 Kansainvälinen uusiutuvan energian virasto, ”Global Energy Transformation: A Roadmap to 2050”, 9. huhtikuuta 2019, https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2019/Apr/IRENA_Global_Energy_Transformation_2019.pdf.

10 Maria Antikainen, Teuvo Uusitalo, Päivi Kivikytö-Reponen, ”Digitalisation as an Enabler of Circular Economy”, *Procedia CIRP*, Volume 73, 2018, s. 45–49, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212827118305432?via%3Dihub>.

YHTEISTYÖ DIGITAALISEN JOHTOASEMAN SAAVUTTAMISEKSI

Viro ja Suomi ovat hyötäneet digitaaliajasta ja pyrkivät säilyttämään alueellisen tai jopa globaalin edelläkävijän roolin tässä kehityksessä. Digitaalinen innovointi voi helpottaa edelleen Suomen ja Viron välisiä rajat ylittäviä toimintoja; sen avulla voidaan vähentää ihmisten, tavaroiden, palvelujen ja pääoman vapaan liikkuvuuden esteitä. Tämä edellyttää hallinnollista, taloudellista ja teknologista yhteistyötä maiden välillä ja laajemmin koko alueella. Viro ja Suomi ovat jo läheisiä kumppaneita alueellisessa digitalisaatio-politiikassa, mutta käytännössä kehitys on ollut tähän mennessä odotettua hitaampaa.

Rajat ylittävän digitalisaation edelläkävijät

Suomi ja Viro allekirjoittivat jo vuonna 2013 yhteisymmärryspöytäkirjan tietokantojen yhteentoimivuuden ja turvallisen jakamisen mahdollistavan ohjelmistoympäristön – nk. X-Road-alustan – kehittämisestä ja ylläpitämisestä. Maat perustivat vuonna 2017 erillisen yhteisesti hallintoitavan organisaation, Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS), jonka tehtävänä on hallinnoida X-Road-tekniikan kehitystyötä.¹¹ Tämä yhteistyö voisi toimia mallina kahdenvälisen yhteistyön ongelmien ratkomiselle yhteisten lähestymistapojen ja alustojen avulla. Myös Islanti liittyi NIIS:n jäseneksi vuonna 2021. On mahdollista, että Viron ja Suomen lähestymistapa yhteisen digitaalisen infrastruktuurin kehittämiseksi saa tulevaisuudessa laajempaa tukea Pohjoismaiden ja Baltian alueella.

Vaikka edistystä tietojen jakamisessa on saavutettu, tämän yhteistyön koko potentiaalia ei ole vielä hyödynnetty. Viron ja Suomen yritys- ja väestörekisterien välinen tietojenvaihto aloitettiin vuonna 2020. Nykyisin lääkkeiden ostaminen on mahdollista toisessa maassa annetulla sähköisellä reseptillä. Myös veroviranomaisten välinen tietojenvaihto tulevaisuudessa mahdollista. Henkilötietojen rajat ylittävissä liikkuvuudessa on kuitenkin yhä joitakin pullonkauloja, jotka johtuvat pääasiassa oikeudellisista esteistä.

Rajat ylittävät digitalisaatiohankkeet edellyttävät erilaisten teknisten ja muiden esteiden vuoksi pitkäkestoista ponnistelua ja merkittävää rahoitusta. Onnistumiseen tarvitaan käytännön kysynnän ja julkilausutun poliittisen tahdon lisäksi myös yhteinen visio ja poliittista sitoutumista. Onnistuessaan Viron ja Suomen välistä digitaalista yhteistyötä voidaan skaalata verkostoa laajentamalla, ja se voi johtaa laajempiin alueellisiin ratkaisuihin.

Suomi ja Viro tekevät yhteistyötä myös tekoälyyn perustuvien julkisten palvelujen alalla.

Tulevaisuudessa tekoälyn ja kielitekniologioiden avulla voidaan ehkä tarjota parempia ja helppokäyttöisempiä palveluja kansalaisille ja yrityksille. Tekoälyyn perustuvien julkisten palvelujen rajat ylittävän yhteentoimivuuden kehittäminen ja testaaminen voisi olla seuraava vaihe tässä yhteistyössä. Molemmissa maissa suunnitellaan käyttäjystävällisiä palveluja kansallisissa ohjelmissa ("Bürokratt" ja "AuroraAI"), joiden välillä tehdään jo yhteistyötä.

Pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen digitaalinen yhteistyö

Pohjoismaiden ministerineuvosto käynnisti vuonna 2018 Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisen sähköisiä tunnistamisjärjestelmiä (e-ID) koskevan hankkeen (NOBID). Sen tavoitteena on helpottaa kansallisten e-ID-ratkaisujen yhteentoimivuutta integroimalla kansalliset sähköiset tunnistusjärjestelmät. Syventämällä digitalisaation ja digitaalisiin sisämarkkinoihin liittyvää yhteistyötä tämän hankkeen tarkoituksena on luoda maailman kestävin ja integroitunein alue. Yhteisen digitaalisen infrastruktuurin kehittäminen voi ratkaista ongelmia, joita kansalaiset ja yritykset kohtaavat arjessaan. NOBID-aloitteella on keskeinen rooli kansallisten sähköistä tunnistautumista koskevien ratkaisujen yhteentoimivuuden kehittämisessä

11 Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS), "History of NIIS: From the Joint Development of X-Road to Sharing of Experience and Promoting Innovation", 2021, <https://www.niis.org/history>.

Pohjoismaiden ja Baltian maiden alueella. Rajat ylittävän tietojenvaihdon ongelmaa ei voida ratkaista ilman luotettavaa digitaalista infrastruktuuria ja luotettavaa sähköistä tunnistautumista ja tietojenvaihtoa.

Rajat ylittävässä tietojenvaihdossa ja digitaalisten palvelujen tarjoamisessa ei ole kuitenkaan päästy käytännössä – muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta – kovinkaan pitkälle. NOBID-maat eroavat toisistaan siinä, miten ne lähestyvät sähköistä henkilöllisyyttä ja hallinnoivat luottamuspalveluja, mikä tekee rajat ylittävästä yhteistyöstä monimutkaista ja haastavaa. Suurin osa maiden digitaalisista julkisista palveluista on suunniteltu käytettäväksi kansallisella tasolla, ja henkilökohtaiset tunnusluvut on yhdistetty kansallisiin tietokantoihin ja rekistereihin.

Suomi edisti digitaalista tietojen jakamista Baltian maiden ja Pohjoismaiden välillä, kun se toimi Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajana vuonna 2021. Suomi asetti tavoitteeksi ”maailman sujuvimman maiden välisen arjen ja liikkuvuuden digitalisaation avulla”. Sen tarkoituksena on parantaa yhteentömmivyyttä ja tietojenvaihtoa Pohjoismaiden ja Baltian maiden viranomaisten välillä. Aloitteessa keskityttiin kolmeen alaan eli koulutukseen, terveydenhuoltopalveluihin ja oikeudellisiin tietokantoihin.¹²

Rajat ylittävä osaajakeskus

Sekä Viron että Suomen haasteena on houkuttaa pitkälle erikoistunutta työvoimaa, jota ne tarvitsevat vastaamaan palvelu- ja teknologiavetoisten yhteiskuntien tarpeisiin. Osaajien houkuttelu on voimistunut koko maailmassa, kun yritykset, kaupungit, valtiot ja alueet kilpailevat keskenään niiden tarvitsemasta ulkomaisesta työvoimasta. Maat pyrkivät myös houkuttelemaan korkeakouluihinsa lahjakkaita opiskelijoita ulkomailta. Tavoitteena on yleensä myös saada heidät jäämään maahan valmistumisen jälkeen. Koska korkean ammattitaidon omaavista työntekijöistä on yhä enemmän pulaa, osaajien houkuttelemisen ei ole enää vain yksittäisten yritysten asia. Myös valtiot ja alueelliset toimijat investoivat kansainvälisten osaajien houkuttelemiseen.

Viron ja Suomen kyky houkuttaa korkean koulutuksen omaavaa työvoimaa on yksi alueen taloudellisen menestyksen kulmakivistä. Se on välttämätöntä, jotta kasvun esteitä voidaan vähentää ja innovointia ja kansainvälistä kilpailukykyä lisätä. Maillamme on kuitenkin tässä parantamisen varaa. OECD osaajien houkuttelemista koskevan kyselytutkimuksen (Talent Attractiveness Survey) mukaan Suomi ja Viro ovat jäljessä muita Pohjoismaita ja Alankomaita sen osalta, miten houkuttelevia kohteita ne ovat korkeasti koulutetuille työntekijöille.¹³

Suomi ja Viro hyötyisivät yhteisistä toimista, joilla maista pyrittäisiin tekemään osaajakeskus sujuvoitamalla rajat ylittävää arkea sekä parantamalla työoloja ja -ehtoja. Rajat ylittävien digitaalisten julkisten palveluiden parantamisella on keskeinen rooli alueen houkuttelevuuden lisäämisessä kansainvälisten työntekijöiden silmissä. Nykyaikaiset rajat ylittävät palvelut helpottaisivat erityisesti alueen ylijäräisten yrittäjien, opiskelijoiden ja työntekijöiden alueellista liikkuvuutta. Etusijalle olisi asetettava rajat ylittävät ratkaisut, jotka liittyvät sosiaaliturvaan, terveyteen ja verotukseen sekä koulutukseen ja ammatilliseen pätevytyteen. Helsingin ja Tallinnan alueen houkuttelevuutta voitaisiin myös lisätä varmistamalla, että palkattaessa osaavia työntekijöitä koko perheen on helppo muuttaa uuteen kaupunkiin. Tämä saavutetaan lisäämällä monikielistä opetustarjontaa lapsille ja auttamalla perheenjäseniä työnhaussa.

12 Valtioneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, ”Suomi edistää digitalisaatiota Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana vuonna 2021”, 21. tammikuuta 2021, <https://okm.fi/-/10623/suomi-edistaa-digitalisaatiota-pohjoismaiden-ministerineuvoston-puheenjohtajana-vuonna-2021>; Suomen valtiovarainministeriö, ”Maailman sujuvinta maiden välistä arkea ja liikkuvuutta digitalisaation avulla”, <https://vm.fi/maailman-sujuvinta-maiden-valista-arkea-ja-liikkuvuutta-digitalisaation-avulla>.

13 Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD), ”How do OECD countries compare in their attractiveness for talented migrants?”, nro 19, toukokuu 2019, <https://www.oecd.org/migration/talent-attractiveness/>.

YHTEISTYÖTÄ ELINVOIMAISTEN TALOUKSIEN PUOLESTA

Kaupalla ja investoinneilla on ollut merkittävä rooli Viron ja Suomen tiivistyneissä suhteissa viimeisten vuosikymmenten aikana. Suomi on ollut Viron tärkein taloudellinen kumppani 1990-luvulta asti. Samaan aikaan Suomen suhteellinen merkitys Viron taloudelle on vähentynyt, mikä kuvastaa Viron talouden kasvua. Vuosina 2000–2020 Suomen osuus Viroon tehdyistä ulkomaisista investoinneista laski 30 prosentista 21 prosenttiin, ja Suomen osuus Viron ulkomaankaupasta laski 22 prosentista 14 prosenttiin. Toinen suhteiden tasa-arvoistumiseen viittaava luku on Virosta Suomeen tehtyjen suorien ulkomaisten investointien määrän huomattava kasvu.

Johtavat startup-ekosysteemit

Riskipääomasijoittajat ovat kasvun moottoreita ja tulevien kasvuyritysten ja uusien työpaikkojen rakentajia. Suomella ja Virolla on tarjota hyvät valmiudet Euroopan johtavalle kasvuyritysten keskittymälle, ja nousta maailmanlaajuisesti kilpailukykyiseksi talouden ekosysteemiksi.

Virossa on kuusi kertaa Euroopan keskiarvoa enemmän startup-yrityksiä. Virolaiset startup-yritykset keräsivät vuonna 2021 ennätysmäärän pääomasijoituksia eli yli 950 miljoonaa euroa. Virossa on yhdeksän yksisarvista, mikä on enemmän kuin missään muussa Euroopan maassa väkilukuun suhteutettuna. Merkittävä osa Viron startup-ekosysteemistä koostuu Tallinnan kahdesta teknologia- ja yrityskeskittymästä (Technopol Science and Business Park ja Ülemiste City), joissa toimii satoja virolaisia teknologia- ja IT-yrityksiä, myös yksisarvisia. Tallinna on siten yksi Euroopan 20 suurimmasta yrityskeskittymästä.

Vuonna 2020 suomalaiset startup-yritykset houkuttelivat kaksi kertaa niin paljon rahoitusta kuin niiden eurooppalaiset kilpailijat – yhteensä 951 miljoonaa euroa. Suurin osa vuoden 2021 ensimmäisen puoliskon investoinneista (409 miljoonaa euroa) oli ulkomaista riskipääomaa. Helsinki on yksi maailman 20 parhaimmasta kaupunkialueesta kehittyvien startup-ekosysteemien listauksessa.¹⁴ Voittoa tavoittelematon Maria O1 -keskus on nykyisin Pohjoismaiden suurin startup-keskittymä. Se työllistää yli 1 100 ihmistä, ja sen puitteissa toimii yli 170 startup-yritystä ja kasvuyritystä ja 12 riskipääomarahastoa. Maria O1:n monimuotoinen verkosto, innovoinnille suotuisat olosuhteet ja keskeinen sijainti auttavat startup-yrityksiä kasvamaan.

Ulkomaisten sijoittajien osuus riskipääomarahastojen Suomessa keräämistä varoista on nykyisin alle viidesosa. Suomen riskipääomarahastojen keskimääräinen koko oli vuonna 2020 puolet Euroopan keskiarvosta (100 miljoonaa euroa). Ne koostuivat pääasiassa pienistä kotimaisten rahastojen investoinneista, jotka olivat alle miljoonan euron suuruisia. Julkisen sektorin osuus Suomen riskipääomarahastojen keräämistä varoista on noin 30 prosenttia. Virolaiset riskipääomarahastot ovat myös melko pieniä, ja niiden investoinnit ovat keskimäärin yhdestä miljoonasta muutamaan miljoonaan euroon. Ne ovat tärkeitä startup-yritysten alkuvaiheessa, mutta myöhemmässä vaiheessa startup-yritykset tarvitsevat kansainvälistä rahoitusta. Virolaisten rahastojen suuruus on keskimäärin 50 miljoonaa euroa.

Suuremman ulkomaisen pääoman houkuttelemisen riippuu kotimaisten rahastojen suuruudesta. Riskipääomamarkkinoita on kehitettävä edelleen siten, että skaalautuvuutta ja kasvurahoitusta lisätään jotta suomalais-virolaisista rahastoista voidaan tehdä merkittäviä toimijoita Euroopan tasolla. Suuremmat paikalliset riskipääomamarkkinat tarkoittaisivat parempaa kannattavuutta Suomen ja Viron alueella ja sen ulkopuolella oleville startup-rahoittajille. Tämä on tie uuteen kasvuun, työpaikkoihin ja hyvinvointiin, mitä helpotetaan sääntelyn kehittämällä sekä pääoman ja osaavan työvoiman lisäämisellä. Startup-yritysten

14 Startup Genome, the Global Startup Ecosystem Report 2021, <https://startupgenome.com/report/gser2021>.

tulot ovat yhdeksän kertaa suuremmat ja henkilöstön määrä on viisi kertaa suurempi kuin muilla samalla alalla toimivilla samansuuruisilla yrityksillä.

Älykkäämpi yhteentoimivuus ja kaksoiskaupungin synergiaedut

Itämeri on elinehto sekä Suomelle että Virolle, ja maiden väliset yhteydet ja virrat ovat vilkkaita. Huomattava määrä matkustajia, tavaroita, palveluja, rahoitusta ja tietoa kulkee Suomenlahden ylitse joka päivä. Merikaapelit, sähköverkot, keskeiset merireitit ja viestintäyhteydet kietovat Suomen ja Viron tiiviimmin yhteen kuin koskaan aikaisemmin. Helsingin ja Tallinnan välinen lauttaliikenne on yksi maailman vilkkaimmista, sillä kaupunkien välillä liikennöi 90 matkustajalauttavuoroa viikossa. Noin 90 prosenttia Suomen tuonnista – ja 80 prosenttia Suomen viennistä – liikkuu Itämeren kautta.

Virtojen lisääminen edellyttää investointeja kestävään infrastruktuuriin, joka mahdollistaa koko alueen maailmanlaajuisen kilpailukyvyn parantamisen. Suomen ja Viron samankaltainen taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen tausta antaa hyvät edellytykset kehittää Helsingin ja Tallinnan metropolialueiden välisiä synergiaetuja huolimatta niiden suhteellisen suuresta, 82 kilometrin, etäisyydestä. Jotta tämän välimatkan merkitystä voidaan vähentää ja luoda saumattomasti toimiva kaksoiskaupunki, tarvitaan älykkäitä logistisia järjestelmiä ja vahvaa infrastruktuuria sekä reaaliaikaista tietojen jakamista.¹⁵ Muiden Euroopan alueiden esimerkit ovat rohkaisevia: kaksoiskaupungin synergiaetujen täytäntöönpano voi tuottaa konkreettisia etuja, sillä se lisää kilpailukykyä, investointeja, työllisyyttä ja talouskasvua.

Suomi ja Viro allekirjoittivat vuonna 2021 liikennettä koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan, jossa tunnustetaan tiiviimmän yhteistyön ja tietojenvaihdon tarve liikennejärjestelmissä.¹⁶ Osa keskeisistä näkökohdista tällä alalla liittyy Rail Baltica -rautatien rakentamiseen osana EU:n Euroopan laajuista liikenneverkkoa (TEN-T) ja Suomen mahdolliseen rooliin tässä hankkeessa.

Helsingin ja Tallinnan välinen yhteys on osa TEN-T-verkon Pohjanmeri–Itämeri -liikennekäytävää. Tallinnan ja Helsingin välinen rautatieyhteys voitaisiin toteuttaa joko lautta- tai tunneliyhteytenä. Ajatus Helsingin ja Tallinnan välisestä tunnelista on herättänyt suurta huomiota kansalaisten parissa, ja siitä on keskusteltu kiivaasti muutaman vuoden ajan. Hanke mainitaan liikennettä koskevassa yhteisymmärryspöytäkirjassa, joten tunnelin rakentaminen on edelleen mahdollista. Lopullinen päätös riippuu monista näkökohdista, ja lisätutkimuksia hankkeen taloudellisista ja ympäristövaikutuksista tarvitaan. Tunnelihanke voidaan mahdollisesti integroida osaksi TEN-T-verkkoa, ja hanketta varten voidaan hakea EU:n rahoitusta edellyttäen, että se yhdistetään Rail Baltica -rautatiehen ja muihin kansallisiin liikenneinfrastruktuureihin. Hankkeeseen liittyy useita arkaluontoisia kysymyksiä, jotka koskevat turvallisuutta, ympäristöä ja mahdollisia yksityisiä kumppaneita. Valtiot viestittivät yhteisymmärryspöytäkirjassa, että tunneli olisi mahdollinen korkean turvallisuusriskin infrastruktuuri. Näin ollen se voitaisiin toteuttaa ja sitä voitaisiin käyttää vain valtioiden täydellisessä valvonnassa.

Tulevana vuosikymmenenä maailmanlaajuisissa toimitusketjuissa tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat myös alueellisiin kauppareitteihin ja liikennekäytäviin. Meriliikenne Itämerellä sekä Viron ja Suomen satamien kaupan määrä pohjois- ja eteläsuunnassa voi lisääntyä Rail Baltica -hankkeen valmistumisen jälkeen. Viron satamien kautta kulkevan suomalaisen liikenteen määrän odotetaan kasvavan. Uudella rautatieyhteydellä voi olla myös heijastevaikutuksia uuteen teolliseen toimintaan sekä Virossa että Suomessa.

15 Käynnissä on merkittäviä yhteistyöhankkeita. Yleiskatsaus näistä hankkeista vuosina 2014–2020, ks. FinEst Smart Mobility -julkaisu, https://www.hel.fi/static/kanslia/elo/projektijulkaisu_finet-smart-mobility.pdf.

16 Valtioneuvosto, lehdistötiedote: Suomi ja Viro allekirjoittivat yhteisymmärryspöytäkirjan maiden välisestä liikenneyhteistyöstä, 26.4.2021, <https://valtioneuvosto.fi/-/suomi-ja-viro-allekirjoittivat-yhteisymmarruspoytakirjan-maiden-valisesta-liikenneyhteistyosta>.

Kuten edellä on kuvailtu, digitaalinen tietojen jakaminen on tärkeä osa Suomen ja Viron välisiä yhteyksiä. Lisääntyvät yhteydet voivat myös parantaa turvallisuutta energia-alan kaltaisilla strategisilla aloilla. Tärkeä esimerkki tästä on Suomen ja Viron välinen kaksisuuntainen Balticconnector-kaasuputki, joka otettiin kaupallisesti käyttöön vuonna 2020. Se lisää Baltian maiden, Suomen ja koko EU:n energiatoimituksia ja energiaturvallisuutta.

Viron hallitus arvioi parhaillaan uusien vähäpäästöisten sähköntuotantovalmiuksien kehittämistä ja myös ydinvoimatuotannon mahdollisuutta. Se pyrkii lisäämään energiaturvallisuutta, vähentämään sähkömarkkinoiden epävarmuustekijöitä ja saavuttamaan kunnianhimoisen tavoitteen hiilineutraalista taloudesta. Suomella on pitkät perinteet ydinvoimatuotannossa. Suomen ydinvoimasta ja ydinturvallisuudesta hankkiman kokemuksen siirtäminen voisi olla yksi Suomen Viron välisen laajemman energiaturvallisuusyhteistyön osa-alue. Tähän voisi kuulua myös yhteistyö Suomen yliopistojen kanssa ydineenergiaan liittyvän koulutuksen ja tutkimuksen alalla. Jos Viro valitsee ydinvoimatuotannon, sen on kehitettävä ja ylläpidettävä laajaa asiantuntemusta energia-alalla. Ydinvoimatuotantoon siirtymistä varten tarvitaan korkeasti koulutettua työvoimaa uusilla osaamisalueilla, jotta voidaan kehittää ja toteuttaa ydinvoimahankkeita. Myös valtion virastot tarvitsevat asiantuntijoita, jotta ne voivat säännellä ja valvoa ydinvoimateollisuutta ja noudattaa maalle ydinvoimahankkeista aiheutuvia kansainvälisiä velvoitteita.

Tulevien vuosien suuri energiaturvallisuushanke on päätös irrottaa Baltian maiden sähköverkko Venäjän sähköverkosta ja synkronoida se yksinomaan Euroopan sähköverkon kanssa. Pohjoismaiden ja Baltian maiden välillä on myös jo yhteiset sähkömarkkinat (Nord Pool). Siihen kuuluvat EU:n osittain rahoittamat merenalaiset kaapelit, jotka yhdistävät Viron Pohjoismaihin, eli Viron Suomeen yhdistävät EstLink 1 ja 2 sekä Viron Ruotsiin yhdistävä NordBalt. Kun yhteydet Manner-Eurooppaan ovat toiminnassa, Baltian maiden integrointi EU:n energiamaarkkinoille ja niiden tuomaan toimitusvarmuuteen parantuu huomattavasti.

Vahvempi resilienssi

Kriinkestävyys, resilienssi, voidaan määritellä yhteiskunnan kyvyksi kohdata odottamattomia häiriöitä, kriisejä ja epävarmuustekijöitä, mukautua niihin sekä elpyä ja oppia niistä. Tällaisia häiriöitä voivat aiheuttaa muun muassa luonnonkatastrofit, onnettomuudet tai valtion tai muun kuin valtiollisen toimijan vihamieliset toimet, jotka voivat kohdistua yksittäisiin henkilöihin, yhteiskunnallisiin ryhmiin, yrityksiin, viranomaisiin tai jopa valtion kriittisiin palveluihin ja infrastruktuuriin. Painopisteenä on Viron ja Suomen yhteistyö kokonaisvaltaisen turvallisuuden alalla muiden kuin sotilaallisten näkökohtien osalta. Tämä edistää merkittävästi avointen, elinvoimaisten ja vakaiden talouksien kehitystä.

Suomen ja Viron kansallisissa ohjausasiakirjoissa määritellyt keskeiset ei- sotilaalliset uhkatekijät ovat hyvin samankaltaisia. Niihin kuuluvat 1) hätätilanteet ja elintärkeiden tavaroiden ja palvelujen toimitushäiriöt, 2) hybridiavaikuttaminen, kyberhyökkäykset ja disinformaatio sekä 3) järjestäytynyt rikollisuus ja terrorismi.¹⁷ Suomi ja Viro tekevät jo vahvaa yhteistyötä ja/tai kehittävät sitä jatkuvasti kaikilla näillä aloilla.

Suomenlahden yhteyksien turvaaminen ja meriturvallisuus on elinehto varsinkin Suomelle, mutta myös Virolle. Siksi ei ole yllättävää, että mailla on pitkä historia kriisitilanteisiin varautumisessa ja pelastusyhteistyössä merellä. Uusi kahdenvälinen pelastuspalvelusopimus allekirjoitettiin vuonna 2014. Vakiintuneiden ja säännöllisten meripelastus- ja torjuntatoimien — joita on toteutettu myös muiden Itämeren rannikkovaltioiden, kuten Ruotsin ja Venäjän, kanssa — lisäksi kahdenvälinen yhteistyö ulottuu koulutukseen, tietojenvaihtoon ja asiantuntijavaihtoon.

¹⁷ Valtioneuvosto (2021), Valtioneuvoston puolustusselonteko, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163405>; Viron puolustusministeriö (2017), Security Concept of the Republic of Estonia, https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017.pdf.

Lisäksi Itämerellä sijaitsee useita kriittisiä strategisia infrastruktuureja, kuten kaasuyhdysputkia ja tietoliikennekaapeleita, joiden turvallisuus on olennaisen tärkeää molemmille maille. Suomen ja Viron väliset satamat ja toimitusketjut ovat haavoittuvaisia häiriöille, joita voi seurata onnettomuuksista tai vihamielisistä toimista, kuten kyberhyökkäyksistä. Riskiskenaarioihin merellä kuuluvat energiatoimitusten tai tietoliikenteen häiriöt, siviili- ja sotilastoiminnan häirintä ja onnettomuudet.

Energiaturvallisuuden osalta Suomi ja Viro – sekä muut Baltian- ja Pohjoismaat – ovat pyrkineet parantamaan toimitusvarmuuttaan lisäämällä yhteyksiä sekä keskenään että muiden Euroopan maiden kanssa. EU kannustaa lisäämään energiayhteyksiä ja tukee rakentamista taloudellisesti. Pohjois- ja Baltian maat ovat myös muilta osin suhteellisen keskinäisriippuvaisia. Johonkin näistä maista tehty kyberhyökkäys vaikuttaisi todennäköisesti myös muihin. Elintärkeiden palvelujen ja kriittisen infrastruktuurin, kuten teollisuuden, vesi- ja energiahuollon, pankkijärjestelmän, terveydenhuollon ja liikenteen suojeleminen on jatkuva painopistealue molemmille maille.

Kyberhyökkäyksistä johtuviin toimitushäiriöihin on varauduttu yhdessä; Kyberturvallisuuskeskus (NCSC-FI) ja Viron tietoturvaviranomainen (CERT-EE) ovat kehittäneet koordinoitua ja varautumistaan sekä järjestäneet yhteisiä harjoituksia, joilla on varauduttu kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuviin hyökkäyksiin.¹⁸ Lisäksi kansalliset siirtoverkonhaltijat tekevät tiivistä yhteistyötä muun muassa sen osalta, miten erilaisiin hyökkäyksiin vastataan.

Kyber- ja hybridiuhkien torjumista varten tehtävää yhteistyötä ja koordinoitua on vahvistettu Pohjoismaissa ja Baltian maissa muutenkin kuin kansallisten viranomaisten tasolla. Nato-maiden kyberturvallisuuskeskus (CCDCOE) sijaitsee Tallinnassa, ja myös Suomi osallistuu sen toimintaan. CCDCOE:lla on myös toimialasponsoreita ja -kumppaneita, joista osa on Suomesta. Suomessa puolestaan toimii Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus, jonka toimintaan myös Viro osallistuu. Näiden keskuksen harjoitukset ja koulutukset ovat parantaneet yhteistä tilannekuvaa ja kykyä toimia yhdessä hybridi- tai kyberhyökkäyksen sattuessa. Merkittävää edistymisestä huolimatta työtä on jatkettava alueellisten painopisteiden ja yhteistyön kehittämiseksi.

Suomen ja Viron tutkintaan liittyvä yhteistyö ja yhteiset tutkinnat ovat jo yleisiä ja laajalti käytössä järjestäytyneen rikollisuuden, rahanpesun ja veropetosten torjunnassa. Suomen ja Viron viranomaiset tekevät säännöllisesti yhteistyötä, ja esimerkiksi Suomen ja Viron veroviranomaiset jakavat tietoja keskenään reaaliaikaisesti.

YHTEISTYÖTÄ VIHREÄMMÄN TULEVAISUUDEN PUOLESTA

Meriliikenteen on määrä olla hiilineutraalia vuoteen 2050 mennessä. Päämäärä edellyttää toimia jo nyt. Laivanrakennuksessa ja meriliikenteessä on löydettävissä uusia ratkaisuja ottamalla käyttöön innovatiivisia teknologioita. Päästöjä voidaan leikata ainakin kolmella eri tavalla: polttoaineratkaisuilla, alusten suunnittelulla sekä liikenteen suunnittelulla ja kulkunopeuksien säätelyllä. Aurinko- ja tuulivoima, vetypolttoaine ja akkujen kehittäminen ovat kaikki osa meriteknologian tulevaisuuden kehityssuuntauksia. Älykkäät liikennematkaiset ja tietojen jakaminen voivat myös hillitä joitakin Suomenlahden ja satamien suurten liikennemäärien kielteisiä ulkoisvaikutuksia. Päästöjä voitaisiin leikata muun muassa monimuotoistamalla aluksia yhtäältä hitaiksi ja ympäristön kannalta kestävämmiksi rahtialuksiksi, toisaalta nopeiksi ja kevyiksi matkustajalautoiksi. Lisäksi vetikäyttöisten alusten kehittäminen tarjoaa uusia mahdollisuuksia.

18 Traficom, Kyberturvallisuuskeskus, "FINEST19-harjoitus toi Viron ja Suomen tietoturvaviranomaiset yhteen", 26.3. 2019, <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/ajankohtaista/finest19-harjoitus-toi-viron-ja-suomen-tietoturvaviranomaiset-yhteen>.

Kaiken kaikkiaan Suomen ja Viron välisen ympäristöystävällisen meriliikenteen kehittämistä tulisi tukea yhteisillä taloudellisilla kannustimilla. Valtion tuilla tulisi kannustaa vihreään siirtymään merellä. Vihreä siirtyminen tarkoittaa laivastojen modernisointia ympäri maailman seuraavien vuosien ja -kymmenten aikana. Tämä tarjoaa taloudellisia mahdollisuuksia suomalaisille ja virolaisille meriteknologiayrityksille, varustamoteollisuudelle ja uusia yhteistyömahdollisuuksia näiden välille. Samanaikaisesti uudet teknologiat voivat aiheuttaa uusia haavoittuvuuksia, joita on myös torjuttava yhteistyön avulla. Esimerkiksi automatisoidut tai itseohjautuvat alukset voivat luoda uusia työpaikkoja teknologian kehittämiseen, automatisointiin ja digitalisointiin. Niihin liittyvät haavoittuvaisuudet lisäävät samalla uusien kyberturvallisuusratkaisujen ja tietokonejärjestelmien suojajärjestelmien kysyntää. Lisäksi kysyntää on näiden järjestelmien sertifiointi- ja auditointipalveluille. Tämä luo lupaavia uusia mahdollisuuksia Suomen ja Viron väliseen teknologiseen innovointiin.

Vihreän talouskasvun ja kestävä kehityksen merkitys kasvaa jatkuvasti digitaalitaloudessa. Digitaalisten ohjelmistojen käytöstä koituvaa hiilijalanjälkeä ei voida poistaa kokonaan, mutta sitä voidaan pienentää merkittävästi. Kehittyneet energiatehokkaat teknologiat ja vihreä sähkö voivat auttaa vähentämään kielteisiä vaikutuksia. Uudet teknologiat voivat myös tarjota ratkaisuja ilmasto- ja ympäristöongelmiin.

Viron ja Suomen välisessä yhteistyössä tarvitaan strategista näkemystä. Tässä strategisesti ja ilmastotavoitteiden edistämisen kannalta X-Road-teknologia tarjoaa mahdollisuuksia. Lyhyellä aikavälillä X-Road-ohjelmistolla on suoria ja konkreettisia ympäristöä parantavia vaikutuksia. Pitkällä aikavälillä X-Roadista voidaan kehittää maailman kestävin tietojenvaihtoratkaisu.

Yhteistyötä voidaan tehostaa myös ympäristötutkimuksen alalla. Suomi, Viro ja Venäjä ovat tehneet yhteistyötä Itämeren tutkimuksessa, sen arvioinnissa ja ympäristönsuojelussa. Tämä yhteistyö on jatkunut keskeytyksettä muihin kysymyksiin liittyvistä poliittisista erimielisyyksistä Venäjän kanssa huolimatta. Maat valmistelevat parhaillaan uutta Itämeren julkilausumaa vuosiksi 2022–2026 ja ehdottavat vuotta 2024 uudeksi ”Suomenlahti-vuodeksi”. Suomi ja Viro voivat vahvistaa ja laajentaa edelleen kahdenvälisiä tutkimusyhteistyötään, jotta ne voivat yhdistää voimavaransa ja parantaa tehokkuuttaan.

LAAJEMPAA KULTTUURIYHTEISTYÖTÄ

Viron ja Suomen kieli ja kulttuuri ovat historiallisesti pitkälti kytköksissä toisiinsa. Kulttuurillinen yhteistyö on ollut tärkeä keskinäisen luottamuksen rakentamisen alue, joka on hyödyttänyt molempia kansakuntia 1800-luvun kansallisen heräämisen ajoista alkaen. Vuonna 1937 allekirjoitettiin kahdenvälinen kulttuurisopimus¹⁹, ja suomalais-virolainen kulttuurisäätiö perustettiin 80 vuotta myöhemmin. Kulttuurialan valtuuskunnat tekivät vierailuja puolin ja toisin myös Viron neuvostomiehityksen aikana, ja viron kieltä opetettiin monissa suomalaisissa kouluissa. Kulttuurialan yhteistyötä on syvennetty entisestään sen jälkeen, kun Viro itsenäistyi uudelleen. Yhteistyö on yhä kasvavassa määrin rajat ylittävää ja globaalimmin suuntautunutta.

Kielten oppimisen uudet mahdollisuudet

Sekä viron että suomen kieli kuuluvat suomalais-ugrilaisiin kieliin, joka on uralilaisen kielikunnan haara. Suomi ja viro ovat unkarin ja maltan lisäksi ainoat EU:n viralliset kielet, jotka eivät ole indoeurooppalaista alkuperää. Suomi ja viro ovat kielinä samankaltaisia, mutta kuitenkin niin erilaisia, että virolaisten ja suomalaisten on opittava toistensa kieli, jotta he voivat ymmärtää sitä kunnolla. Presidentti Mauno Koivisto

19 Fenno-Ugria, ”History 1927–1940. Fenno-Ugria Before World War II”, <https://fennougria.ee/en/organisation/history/history-1927-1940/>.

vertasi viron ja suomen kielen samankaltaisuutta seuraavasti: ”Me ymmärrämme kolmanneksen, kolmanneksen ymmärrämme väärin ja kolmannesta emme ymmärrä ollenkaan.”²⁰

Sen lisäksi, että kielellinen läheisyys on ollut tärkeä yhteistyön pohja kulttuurin ja koulutuksen alalla, se on ollut myös ystävyyden, taloudellisten siteiden ja päivittäisen liikkuvuuden perusta. Ymmärtämällä toisen kansakunnan kieltä voimme ymmärtää sen ajattelutapoja, yhteiskunnallisia normeja ja kulttuurillisia koodeja; ideoita ja ajatuksia, jotka eivät välttämättä aina välity samalla tavoin käännöksistä. Pienet kielet kohtaavat monia haasteita jatkuvasti globalisoituvassa maailmassa, jossa englannista on tullut yleiskieli. Neuvostomiehityksen aikana monet virolaiset osasivat suomen kieltä ja halusivat oppia sitä katsomalla suomalaisia televisio-ohjelmia ja kuuntelemalla suomalaista radiota. Nämä olivat Viron ikkunoita länteen. Suomessa viron kielen osaaminen on rajoittunut enemmän asialle omistautuneiden estofiilien piiriin. Nykyisin tilanne on muuttunut molemmissa maissa. Viron itsenäisyyden palauttamisen jälkeen kasvanut virolaisten sukupolvi ei osaa suomea yhtä hyvin kuin heidän vanhempansa tai isovanhempansa, kun taas vain harvat nuoret suomalaiset osaavat viroa.

Nuoret virolaiset ja suomalaiset viestivät keskenään pääasiassa englanniksi. Se, että vieraita kieliä opiskellaan vähemmän ja osataan huonommin (englantia lukuun ottamatta), on laajempi ongelma, joka ulottuu Viron ja Suomen välisiä suhteita syvemmälle. On kuitenkin myös tunnustettava, että nuoren sukupolven hyvä englannin kielen taito avaa valtavan paljon uusia yhteistyömahdollisuuksia. Toistensa kielten osaamattomuus on nykyisin aiempaa pienempi este läheisille suhteille.

Lisäksi kieliteknologia avaa uusia nopeasti kehittyviä mahdollisuuksia. Digitaalisten välineiden käyttö on vakiintunut lähes jokaisella elämänalueella, ja Duolingon kaltaiset kielten opiskeluun tarkoitetut sovellukset ja Google Kääntäjän kaltaiset konekääntimet ovat osa monen ihmisen arkea. Näitä työkaluja voidaan kuitenkin hyödyntää vain vähän pienten kielten opiskelussa. Duolingolla voi nykyisin opiskella suomen kieltä, mutta tämän raportin kirjoittamisen aikaan sillä ei voinut opiskella viron kieltä, koska viroa äidinkielenään puhuvia ihmisiä on liian vähän. Google Kääntäjän sekä muiden konekääntimien tuottamien käännösten tarkkuus on puolestaan vain hieman yli 50 prosenttia viron ja suomen kaltaisten vähemmän puhuttujen kielten osalta. Kansainvälisen konekäännöskonferenssin (WMT) tulosten perusteella parhaan konekäännöksen viron ja englannin välillä tuottavat Baltian maissa ja Skandinaviassa toimiva kieliteknologiayritys Tilde ja japanilaisten kehittämät käännöskoneet.²¹ Viron ja suomen kielet ovat yhdessä turkin kanssa monimutkaisimpia tulokieliä konekääntimille. Tälle on useita syitä, kuten monimutkainen morfologia, vapaa sanajärjestys ja se, että esimerkkikäännöksiä on saatavilla muita kieliä vähemmän.²²

Puheentunnistus tarjoaa monimutkaisista nyansseistaan huolimatta mahdollisuuden helpottaa suomalaisten ja virolaisten välistä kielellistä viestintää ilman, että välikielenä tarvitsee käyttää englantia. Tilde on jo kehittänyt latvian kielelle automaattisen puheentunnistuksen ja tekstin puheeksi muuttavia järjestelmiä. Ne ovat vapaasti saatavilla verkossa. Morfologisesti monimutkaisiin kieliin erikoistuminen ja uusien menetelmien käyttäminen datan hankinnan parantamiseksi voisivat mahdollistaa hyödyllisen puheentunnistustyökalun kehittämisen myös viron ja suomen kielelle. On kuitenkin tärkeää huomata, ettei yksikään käännöstyökalu voi ikinä korvata samalla kielellä käytävää keskustelua. Digitaalisten käännöstyökalujen kehittäminen voi täydentää kielten oppimista, mutta se ei voi korvata sitä.

20 Annektrin Kaivapalu, ”How do Estonians and Finns understand each other’s language?”, Tuglas-seura, 8. marraskuuta 2019, <https://www.tuglas.fi/kuidas-eestlased-ja-soomlased-teineteise-keelest-aruu-saava>.

21 ERR Novaator, ”Selgusid parimad eesti-inglise-eesti tõlkemootorid” [Parhaat viro-englanti-suomi-käännöskoneet], <https://novaator.err.ee/874855/selgusid-parimad-eesti-inglise-eesti-tolkemootorid>.

22 Ibid.

Siksi on tärkeää varmistaa, että myös tulevaisuudessa sekä Virossa että Suomessa on ihmisiä, jotka osavat toistensa kieltä. Heidän määränsä ei tarvitse olla suuri, mutta tällaiset ihmiset edistävät korvaamattomalla tavalla perusteellista keskinäistä ymmärrystä ja tiivistä yhteistyötä.

Nykyisin yliopistoilla on Suomenlahden molemmin puolin vaikeuksia jatkaa viron ja suomen kielen opetusta. Tämä on johtanut tilanteeseen, jossa kummallakin maalla on pulaa korkean tason ammattilaisista, jotka ymmärtäisivät sekä viron että suomen kieltä ja kulttuuria. Vielä 1970- ja 1980-luvuilla Suomen kaikissa yliopistoissa oli yksi viron kielen opettaja, mutta nykyisin viron kielen opettaja on ainoastaan Helsingin, Turun, Oulun, Jyväskylän ja Tampereen yliopistoissa (maan yhteensä 13 yliopistosta). Jopa Helsingin yliopisto, joka vastaa viron kielen ja kulttuurin opinto-ohjelmista koko Suomessa, on päättänyt lopettaa viron kielen yliopisto-opettajan viran ja tarjota sen sijaan kursseja tuntipalkalla. Virossa suomea opetetaan osana Tarton yliopiston suomalais-ugrilaisten kielten opinto-ohjelmaa. Tallinnan yliopistossa leikattiin suomen kieltä ja kulttuuria opettavan henkilökunnan määrä lähes puoleen vuonna 2018 rakennuudistusten ja sen seurauksena, ettei tarvittavia taloudellisia uudistuksia tehty.²³

Globaali kulttuuriyhteistyö

Lydia Koidulan runossa kuvatussa ”Suomen sillasta” (Soome sild) tuli virolaisten ja suomalaisten välisten siteiden symboli heidän kansallisen heräämisensä aikana. Monet organisaatiot ja aloitteet tukevat nykyisin Viron ja Suomen välistä kulttuuriyhteistyötä. Tuglas-seura — virolais-suomalainen ystävyysseura, jolla on osastoja kaikkialla Suomessa ja joka järjestää Viron kulttuuria esitteleviä tapahtumia ja kielikursseja — on ollut aktiivinen yli neljä vuosikymmentä. Seura julkaisee nykyisin suomenkielistä ELO-julkaisua, jolla edistetään virolaista kulttuuria Suomessa. Suomen Viron-instituutti avattiin vuonna 1994 ja Viron Suomen-instituutti vuosi myöhemmin. Vuonna 2010 Helsingissä avattiin Eesti Maja, joka on ”uuden sukupolven” Viro-keskus. Sen toiminnassa mukana olevat toimijat muun muassa edustavat Viroa (Viron Suomen-Instituutti), edistävät vientiä ja houkuttelevat investointeja (Enterprise Estonia), vaalivat virolaista kulttuuria ja tukevat virolaisten maahanmuuttajien sopeutumista (Tuglas-seura ja Suomen Viro-yhdistysten liitto).²⁴

Suomalais-virolainen kulttuurirahasto perustettiin tammikuussa 2017 vuoden 2008 raportin ehdotuksen perusteella. Rahaston tehtävänä on lisätä keskinäistä kielitaitoa, kehittää yhteisiä kulttuurihankkeita ja edistää kulttuurivientiä kolmansiin maihin. Se myönsi ensimmäisen symbolisen 15 000 euron apurahansa Helsingissä 1. joulukuuta 2017 järjestetyn Viron ja Suomen välisen älyllisen yhteistyön yleissopimuksen 80-vuotisjuhlan yhteydessä.

Kirjallisuudella on aina ollut keskeinen rooli Suomen ja Viron välisten kulttuurisiteiden luomisessa. Helsingissä, Turussa ja Tampereella järjestettävien kirjamesujen ja virolaisten Prima Vistan, HeadReadin, Koidula tänava festivalin ja Arvamusfestivalin kaltaiset tapahtumat ovat tärkeitä foorumeja, joissa esitellään molempien maiden kirjallisuutta. Ensimmäiset käännökset ovat peräisin 1800-luvun puolivälistä. Käännöstoiminta ei loppunut edes Viron venäläistämiskaudella 1980-luvulla.

Käännettyjen teosten kirjo alkoi laajeta 2000-luvulla, ja käännösten määrä on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana. Vuosina 2000–2021 pelkästään kaunokirjallisuutta suomennettiin virosta 174 teosta ja käännettiin suomesta viroksi 347 teosta.²⁵ Suomesta viroksi käännettyjen teosten kokonaismäärä

23 Annekatriin Kaivapalu, ”Vastuvõtt soome keele ja kultuuri erialale peab jätkuma” [Suomen kielen ja kulttuurin opiskelun on jatkettava], Postimees, ARVAMUS, 5. maaliskuuta 2018, <https://arvamus.postimees.ee/4429489/annekatrin-kaivapalu-vastuvott-soome-keele-ja-kultuuri-erialale-peab-jatkuma>.

24 Viron Helsingin-suurlähetystö, ”Cultural relations between Estonia and Finland”, <https://helsinki.mfa.ee/en/estonia-and-finland/cultural-co-operation/>.

25 Estonian Literature Centre, ”Translations by year 2001–2021”, <http://estlit.ee/elis/?cmd=translations>.

oli saman ajanjakson aikana 558 teosta. Vertailun vuoksi suomesta ruotsiksi käännettiin 368 teosta ja suomesta venäjäksi 320 teosta.²⁶ Virosta on suomennettu keskimäärin kahdeksan (kaunokirjallista) teosta vuodessa, mutta määrä on ollut toisinaan suurempi. Esimerkiksi vuonna 2011 suomennettiin 20 teosta sen ansiosta, että Viro oli kyseisenä vuonna Helsingin kirjajessujen teemamaa. Syksyllä 2021 julkaistiin kahden merkittävän kirjailijan, suomalaisen Paavo Haavikon ja virolaisen Jaan Kaplinskin, teosten käännökset.

Suuri määrä käännöksiä, joukossaan myös runouden kaltaisia hienostuneempia teoksia, ruokkii kulttuurillista oppimista ja parempaa ymmärrystä toistemme kulttuurista. Tällainen suuri käännösmäärä on harvinainen pienten kielten osalta ja mahdollinen sen ansiosta, että meillä on toistemme kielten osaamista ammattilaistasolla. Ammatillaiskääntäjien pulasta on herännyt huoli, koska mielenkiinto sekä viro että suomen kielen ja kulttuurin opiskelua kohtaan on vähentynyt.

Elokuvateollisuus on toinen esimerkki Viron ja Suomen välisestä yhteistyöstä. Molempien maiden elokuvayhtiöt tuottavat yhdessä elokuvia joka vuosi. Tämä yhteistyö on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana. Vuosina 2017–2021 Film Estonialla oli 18 hanketta yhteistyössä Suomen kanssa. Niihin kuului kahdeksan kokoillan elokuvaa ja viisi sarjaa. Vertailun vuoksi yhteisiä hankkeita oli Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa neljä, Yhdysvaltojen kanssa kolme ja Ruotsin kanssa kaksi.²⁷ Suomessa tuotettiin yhdessä Viron elokuvayhtiöiden kanssa viisi elokuvaa vuosina 2015–2021. Kaksi hanketta oli kesken tämän raportin kirjoitushetkellä. Osa Suomen ja Viron yhdessä tuottamista elokuvista on voittanut maailmankuuluja elokuvapalkintoja. Suomen, Viron, Venäjän ja Saksan yhdessä tuottama elokuva Hytti nro 6 voitti Cannesin elokuvajuhlien Grand Prix -palkinnon vuonna 2021. Yhteistyössä Viron kanssa tuotettu suomalainen elokuva Ikitie nimettiin vuoden parhaaksi suomalaiseksi elokuvaksi, ja se voitti parhaan pohjoismaisen elokuvan Valhalla-palkinnon Santa Barbaran kansainvälisillä elokuvajuhlilla. Vuonna 2021 Tallinnassa otettiin ensiaskeleita Filmilinnak-studion kehittämisessä. Sillä on huomattava potentiaali kehittää paikallista ja kansainvälistä elokuvatuotantoa ja myös Viron ja Suomen yhteistyötä.

Elokuva-ala on erinomainen esimerkki virolais-suomalaisen kulttuuriyhteistyön kasvavasta kansainvälisestä ulottuvuudesta. Kulttuurisiteet ovat olleet aina elintärkeä osa kahdenvälisiä suhteita, mutta nykyisin monien yhteisten aloitteiden tavoitteena on lisäksi parantaa molemman kulttuurin ja molempien maiden kansainvälistä tuntemusta. Nämä kaksi ulottuvuutta – kahdenvälinen ja kansainvälinen – täydentävät toisiaan ja edistävät elinvoimaista yhteistoimintaa. Kulttuuri on myös tärkeä tekijä ulkomaalaisten vierailijoiden houkuttelemisessa, sillä sen osuus maailman matkailusta on 40 prosenttia. Tiiviimpi yhteistyö Visit Estonian ja Visit Finlandin välillä voisi olla yksi keino esitellä tehokkaammin kulttuurinähtävyyksiämme yhdessä maailmalle. Molemmat maat voisivat myös hyötyä yhteisen liiketoiminnan lisäämisestä taiteen ja kulttuurin alalla. Toisena yhteisten kulttuurihankkeiden tulevana tavoitteena olisi oltava nuoremman sukupolven aktiivisempi osallistaminen. Aalto-yliopiston ja Viron taideakatemian välinen yhteistyö on tältä osin erinomainen esimerkki yhteisestä ideoinnista populaarikulttuurin alalla digitaalisella aikakaudella.

Maailman parasta koulutusta

Koulutus on ala, jolla on tehty yhä enemmän kansainvälistä yhteistyötä viime vuosikymmeninä nopeasti edenneen globalisaation aikana. Sekä Viro että Suomi ovat saaneet erinomaisia tuloksia PISA-testeistä. Molempien maiden oppilaiden pistemäärät ovat olleet selvästi OECD:n keskitasoa korkeampia jokaisessa

26 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), "Suomen kirjallisuuden käännökset", <http://dbgw.finlit.fi/kaannokset/index.php>.

27 Film Estonian tiedot.

arvioidussa oppiaineessa siitä alkaen, kun PISA-tutkimukset aloitettiin vuonna 2000.²⁸ Tämä on saanut monet maailman maat kiinnostumaan siitä, mitä ne voisivat oppia Suomen ja Viron koulutusjärjestelmistä. Vaikka kumpikaan maa ei ole esittänyt salaista kaavaa menestyksekkäälle koulutusjärjestelmälle, ne tekevät jo tiivistä yhteistyötä kansainvälisten koulutusmarkkinoiden kehittämisessä. Hyvät tulokset PISA-testeistä antavat molemmille maille tilaisuuden parantaa maailmanlaajuisia näkyvyyttään. Ne järjestivät esimerkiksi EXPO-maailmannäyttelyissä joulukuussa 2020 yhteisen tapahtuman, ja yhteistyö jatkui EXPO Dubai -maailmannäyttelyssä osana tiedon ja oppimisen viikkoa.

Suomalais-virolainen yhteistyö Viron koulutus- ja nuorisolautakunnan (Harno) ja Opetushallituksen välillä on lisääntynyt viimeisten kolmen vuoden aikana. Tällä alalla on määritelty mahdollisiksi tuleviksi yhteisiksi toimiksi muun muassa siirtyminen massaopetuksesta henkilökohtaiseen opetukseen ja oppimiseen, digitaalisten oppimisjärjestelmien luominen tekoälyn avulla, lähi- ja etäopetuksen yhdistävän hybridimallin kehittäminen koronapandemiasta saatujen kokemusten pohjalta sekä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen yhteisen koulutusalan kehittäminen. Nämä havainnot tarjoavat tärkeitä tulevaisuudennäkymiä FinEst-koulutusmallille.

Suomen ja Viron yliopistot tekevät monenlaista yhteistyötä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen alalla. Siihen kuuluvat muun muassa yhteiset tutkimushankkeet, opiskelijavaihto sekä erilaiset alueellisen ja kansainvälisen yhteistyön foorumit. Suomessa opiskeli 664 virolaista yliopisto-opiskelijaa lukuvuonna 2006–2007. Määrä nousi yli 800 opiskelijaan vuosina 2013 (816 opiskelijaa) ja 2014 (858 opiskelijaa) ja laski 699 opiskelijaan vuonna 2019.²⁹ Virossa opiskelevien suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden määrä kasvoi huomattavasti enemmän, sillä se kolminkertaistui 424 opiskelijasta lukuvuonna 2006–2007 yhteensä 1 375 opiskelijaan lukuvuonna 2015–2016. Viimeisin tilasto on lukuvuodelta 2021–2022, jolloin määrä laski 971 opiskelijaan koronapandemian vuoksi³⁰.

EU:n Erasmus-ohjelma on ollut keskeinen työkalu Suomenlahden välisessä opiskelijavaihdossa yli kahden vuosikymmenen ajan. Lisäksi vuoden 2008 alusta alkaen kaikki Baltian maat voivat osallistua vastaavaan pohjoismaiseen Nordplus-ohjelmaan. Viron tutkimusneuvosto (Eesti Teadusagentuur) on osallistunut vuodesta 2019 alkaen useisiin yhteisiin NordForsk-ohjelmiin, jotka tarjoavat virolaisille tutkijoille lisämahdollisuuksia edistää yhteistyötään pohjoismaisten kollegoidensa kanssa. Vaikka Viron ja Suomen yliopistojen mahdollisista yhteisistä opinto-ohjelmista on puhuttu paljon, niitä on tällä hetkellä vain yksi: Tallinnan teknillisen yliopiston (TalTech) ja Aalto-yliopiston yhteinen tuotekehityksen kaksoistutkinto-ohjelma, jonka erikoistumisalana on laivanrakennus.

Finest Twins -hankkeen Smart City Centre of Excellence (CoE) -huippuyksikkö on hyvä esimerkki yliopistojen sekä julkisen ja yksityisen sektorin välisestä rajat ylittävästä yhteistyöstä, jossa hyödynnetään alueellista tutkimus- ja innovointipotentialia. Tallinnan teknillisen yliopiston, Aalto-yliopiston, Forum Virium Helsingin ja Viron talous- ja viestintäministeriön välinen yhteinen 32 miljoonan euron hanke on käynnissä vuosina 2019–2026, ja sen rahoittajina toimivat EU:n Horisontti 2020 -puiteohjelma ja Viron hallitus.

28 Suomi on osallistunut PISA-testeihin vuodesta 2000 ja Viro vuodesta 2006 alkaen.

29 Opetushallituksen tietokantaan perustuvat Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedot, Vipunen.

30 Viron opetus- ja tiedeministeriön toimittamat Viron koulutustietojärjestelmään (EHIS) perustuvat tiedot.

Liite 1: tilastolliset suuntaukset

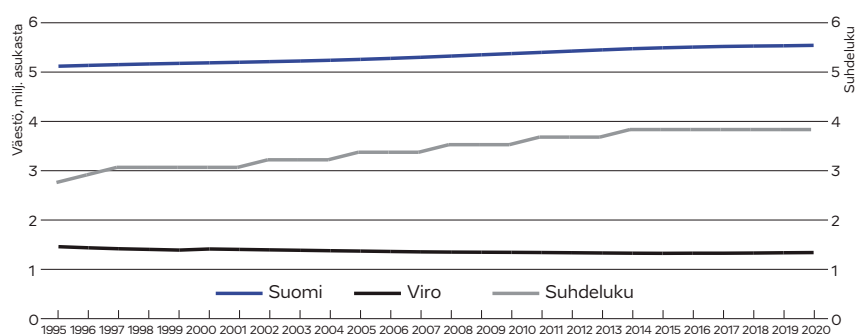
Valikoidut tilastotiedot Suomen ja Viron välisistä suhteista

1. YLEISTÄ

1.1 Väestö

Suomen väestö on kasvanut maltillisesti viime vuosikymmenten aikana. Viron väestö on vähentynyt, mutta tilanne on tasaantunut viime vuosina. Tilastokeskuksen mukaan maahanmuutto on Suomen väestönkasvun tärkein syy. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden osuus Suomen väestöstä on kasvanut, ja virolaiset ovat yksi Suomen suurimmista ulkomaalaisista väestöryhmistä. Suomeen suuntautuva maastamuutto on osasy Viron väestön vähentymiseen.

Suomen ja Viron väestö

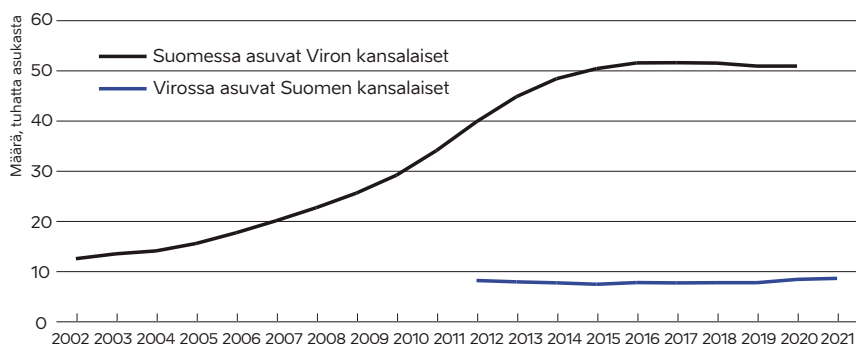

Lähde: Viron tilastokeskus, Suomen Tilastokeskus

1.2. Suomessa asuvat virolaiset ja Virossa asuvat suomalaiset

Suomessa asuu yli 51 000 Viron kansalaista, joten virolaiset ovat suurin Suomessa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten ryhmä. Virossa asuvien Suomen kansalaisten määrä on ollut 7 500–8 500 vuoden 2012 jälkeen.

Virossa asuvat suomalaiset; Suomessa asuvat virolaiset

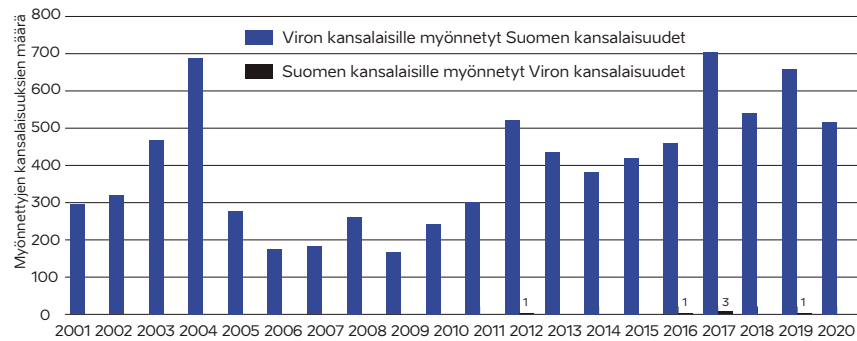

Lähde: Viron tilastokeskus, Suomen Tilastokeskus

1.3. Kansalaisuuden myöntäminen

Yhteensä 516:lle Viron kansalaiselle myönnettiin Suomen kansalaisuus vuonna 2020. Yhteensä 6 923:lla Suomessa pysyvästi asuvalla virolaisella on Viron ja Suomen kaksoiskansalaisuus (Suomen kansalaisuuden saaneista ulkomaalaisista absoluuttinen enemmistö eli 98 prosenttia on säilyttänyt aiemman kansalaisuutensa). Viron kansalaisuuden saaneiden Suomen kansalaisten määrä on hyvin pieni, koska Viron lainsäädännössä ei sallita kaksoiskansalaisuutta.

Kansalaisuuden myöntäminen

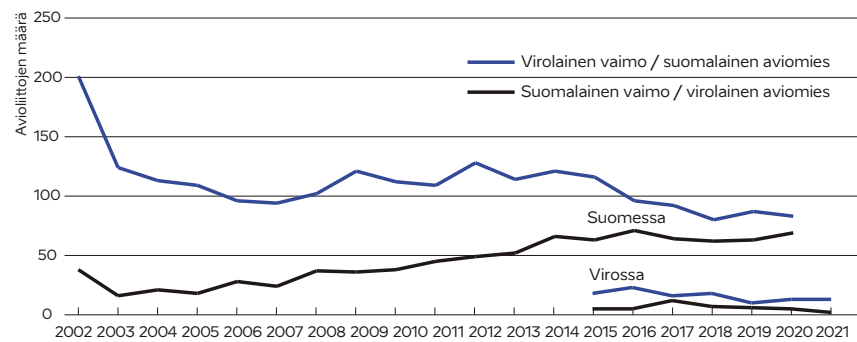

Lähde: Viron tilastokeskus, Suomen Tilastokeskus

1.4. Viron ja Suomen kansalaisten väliset avioliitot

Tilastokeskuksen mukaan Viron ja Suomen kansalaisten välillä solmittiin Suomessa noin 3 000 avioliittoa vuosina 2001–2020. Viron tilastokeskuksen mukaan Viron ja Suomen kansalaisten välillä solmittiin Virossa noin 167 avioliittoa vuosina 2015–2021..

Viron ja Suomen kansalaisten väliset avioliitot

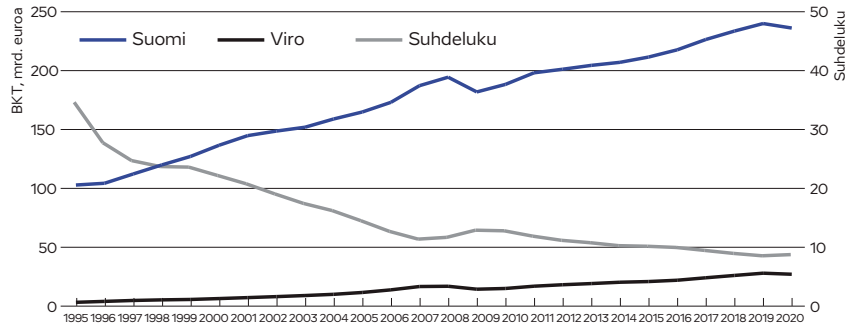
Lähde: Viron tilastokeskus, Suomen Tilastokeskus

2. TALOUS JA KAUPPA

2.1. Viron ja Suomen bruttokansantuote (BKT)

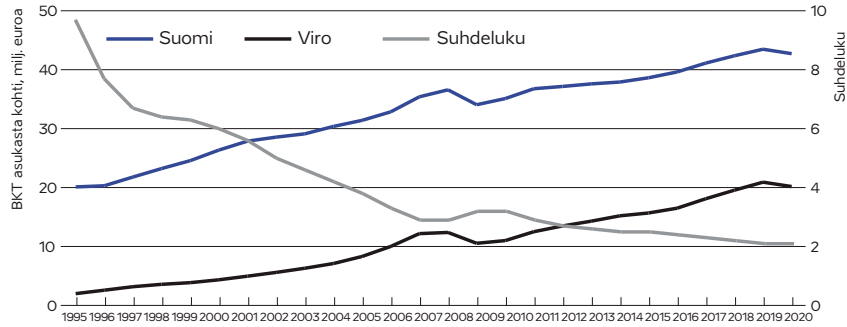
Asukasta kohti lasketun BKT:n ero oli Viron ja Suomen välillä 9,7-kertainen vuonna 1995, mutta ero pieneni kaksinkertaiseksi vuonna 2020. Maiden välisen eron pienenemisvauhti on hidastunut, ja voi kestää yli vuosikymmenen ennen kuin Viro saa kurottua Suomen kiinni.

Suomen ja Viron BKT

Lähde: Viron tilastokeskus

Suomen ja Viron BKT asukasta kohti

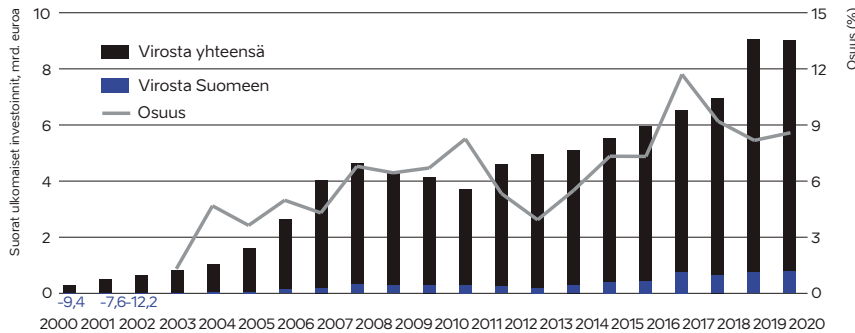
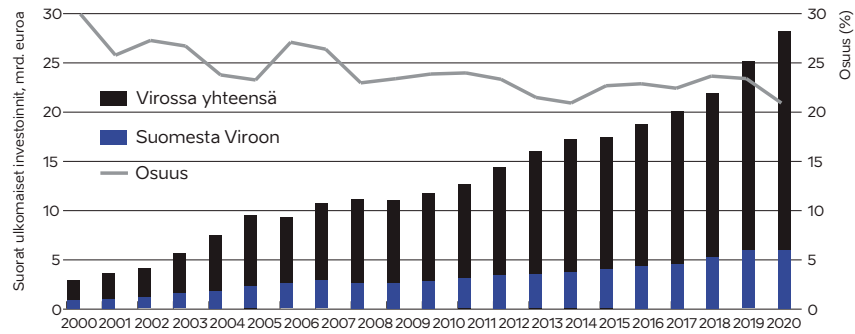

Lähde: Viron tilastokeskus

2.2. Viron ja Suomen suorat ulkomaiset investoinnit

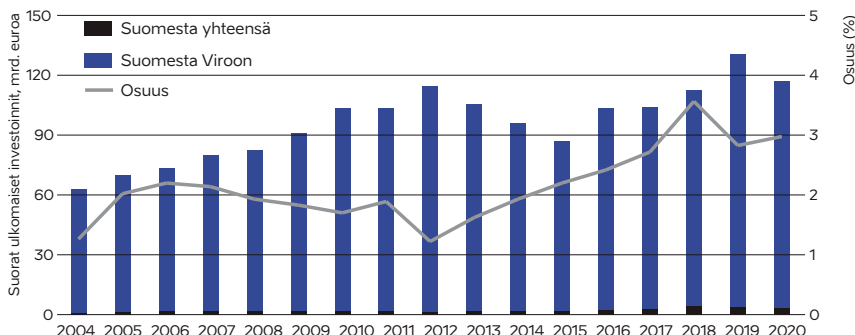
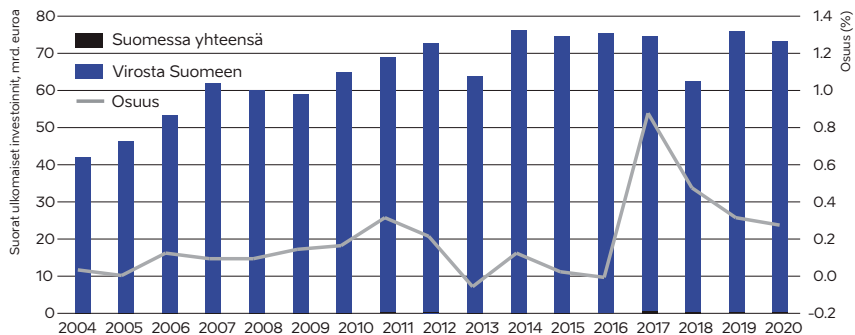
Suomi on yhdessä Ruotsin kanssa Viron suurin ulkomainen investoija. Viron kansainvälisten taloussuhteiden monimuotoistumisen myötä Suomen investointien suhteellinen osuus on laskenut 29,9 prosentista vuonna 2000 yhteensä 21 prosenttiin vuonna 2020. Viirasta Suomeen tehtyjen suorien investointien määrä on kasvanut viime vuosina, mutta niiden osuus Viron suorista ulkomaisista investoinneista on yhä alle 10 prosenttia.

Viron suorat ulkomaiset investoinnit

Lähde: Eesti Pank (Viron keskuspankki)

Suorat ulkomaiset investoinnit suomessa

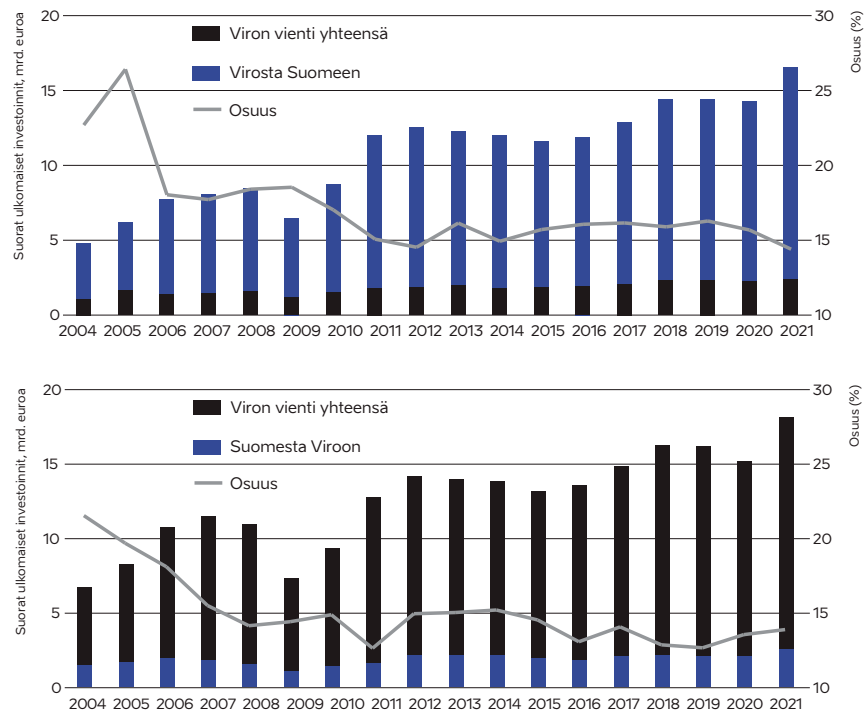

Lähde: Eesti Pank (Viron keskuspankki)

2.3. Viron ja Suomen kauppavirrat: tavarat ja palvelut

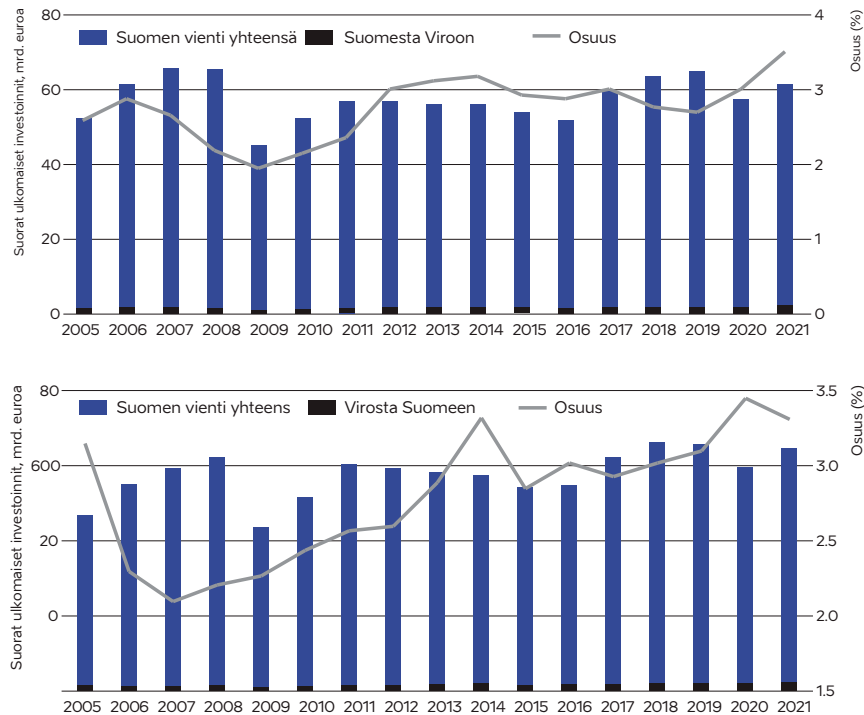
Suomi on ollut Viron suurin kauppakumppani. Viron ja Suomen välisen kaupankäynnin osuus on pienentynyt, kun Viron kauppasuhteet ovat laajentuneet. Suomen osuus Viron viennistä oli 22,6 prosenttia vuonna 2004 ja 14,3 prosenttia vuonna 2021. Suomen osuus Viron kokonaistuonnista oli 21 prosenttia vuonna 2004 ja 13,8 prosenttia vuonna 2021. Tärkeimmät Suomeen vietyjen tavaroiden luokat ovat sähkölaitteet, mekaaniset laitteet, puu ja puutuotteet, huonekalut sekä ajoneuvot ja niiden osat. Suomen osuus Viron sähköntuonnista kasvoi 3,7 prosentista vuonna 2017 yhteensä 22,7 prosenttiin vuonna 2021. Suomi on myös Viron palveluviennin tärkein kohde, ja sen vuotuinen arvo on yli 1,5 miljardia euroa. Viron ja Suomen välisessä palvelukaupassa vaaka kääntyy hyvin vahvasti Viron puolelle.

Viron ulkomaankauppa

Lähde: Eesti Pank (Viron keskuspankki)

Suomen ulkomaankauppa

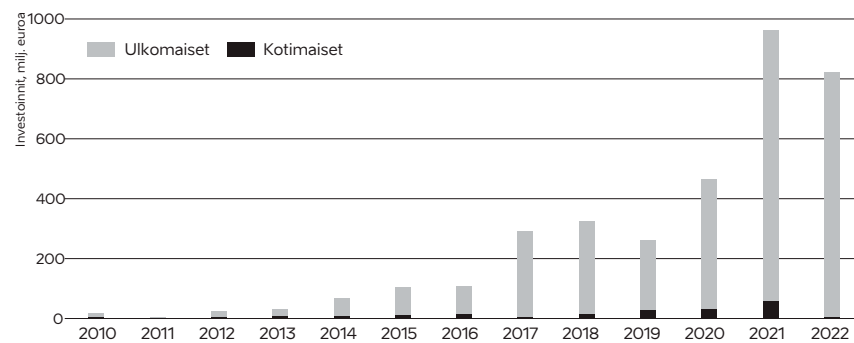

Lähde: Suomen Tilastokeskus

2.4. Kotimaiset ja ulkomaiset investoinnit startup-yrityksiin

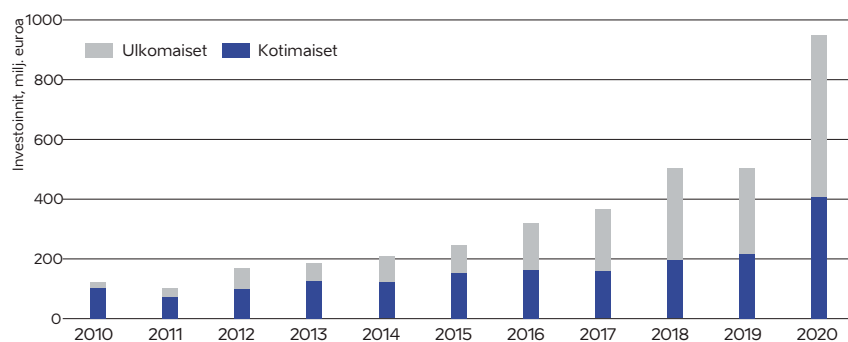
Viro ja Suomi ovat hankkineet muutaman viime vuoden aikana enemmän kuin koskaan aiemmin yksityisiä investointeja startup-yrityksiin. Ulkomaisten investointien määrä kattaa tällä hetkellä lähes kaikki startup-yrityksiin Virossa tehdyt investoinnit ja yli puolet tällaisista investoinneista Suomessa. Viro on Euroopan maista ensimmäisellä sijalla ja Suomi viidentenä asukasta kohti lasketuissa riskipääomasijoituksissa.

Kotimaiset ja ulkomaiset investoinnit virolaisiin startup-yrityksiin

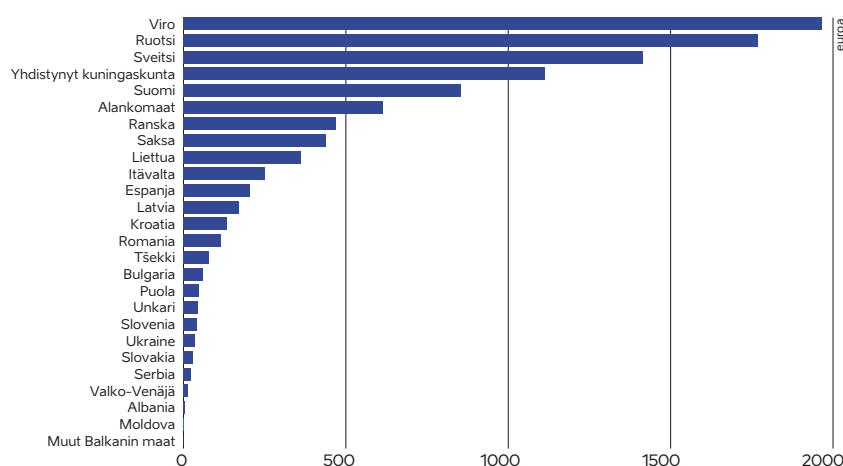
Lähde: Estonian Startup Database

Kotimaiset ja ulkomaiset investoinnit suomalaisiin startup-yrityksiin

Lähde: Pääomasijoittajat ry

Pääomasijoitukset asukasta kohti euroopan maissa

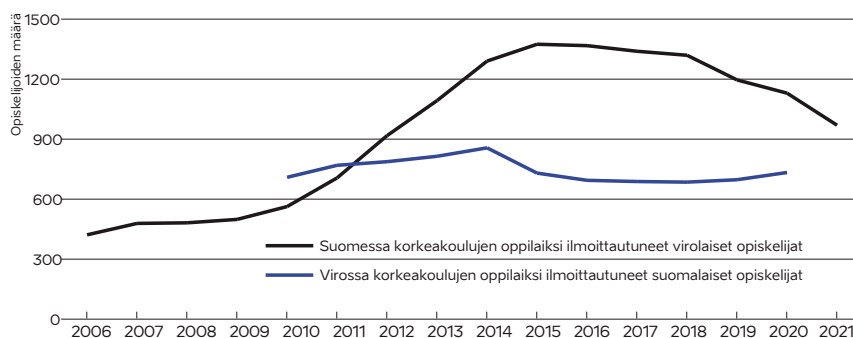
Lähde: Dealroom.co

3. KOULUTUS JA TIEDE

3.1. Viron ja Suomen korkea-asteen opiskelijat

Korkeakoulujen oppilaisiksi Virossa ilmoittautuneiden suomalaisten opiskelijoiden määrä kolminkertais-
tui vuosina 2006–2016, mutta määrä on laskenut viime vuosina pitkälti koronapandemian vuoksi.
Korkeakoulujen oppilaisiksi Suomessa ilmoittautuneiden virolaisten opiskelijoiden kokonaismäärä on pysynyt
suhteellisen vakaana vuosien saatossa. Virolaisten yliopisto-opiskelijoiden määrä on kuitenkin laskenut
selvästi ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä on kasvanut voimakkaasti.

Korkea-asteen opiskelijat

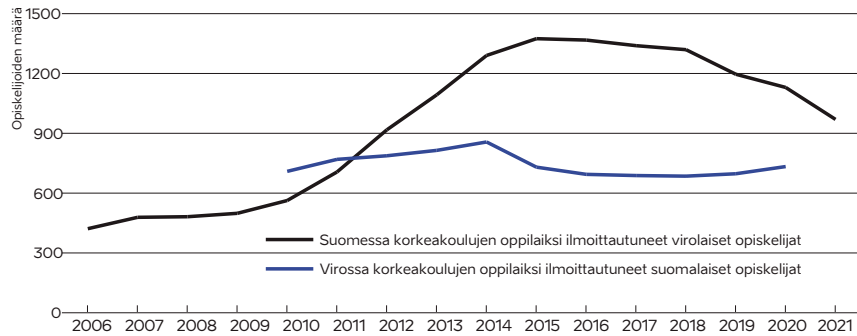

Lähde: Viron koulutustietojärjestelmä.

3.2. Tieteelliset yhteisjulkaisut

Suomen ja Viron tieteellisten yhteisjulkaisujen määrä kasvoi vakaasti vuosina 2000–2021 ja oli 454 julkaisua vuonna 2020. Yhteisten tutkimusten osuus oli 13 prosenttia kaikista virolaisten tutkijoiden ja 2 prosenttia kaikista suomalaisten tutkijoiden julkaisemista tutkimuksista.

Tieteelliset julkaisut suomessa ja virossa

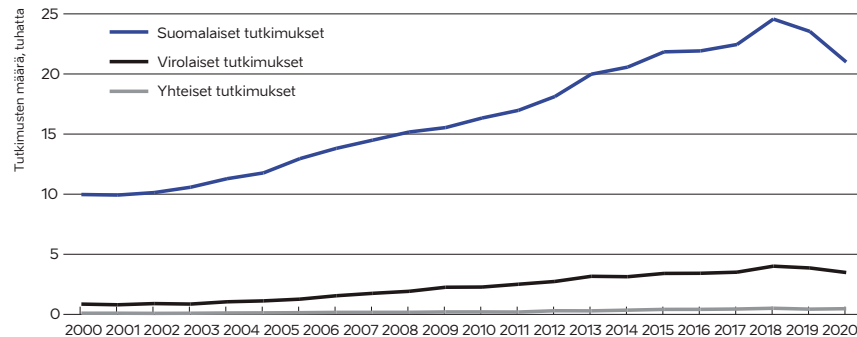
Lähde: Viron tutkimusneuvosto (Eesti Teadusagentuur).

4. Matkailu

4.1. Viron ja Suomen matkailijavirrat: laiva- ja lentoliikenne

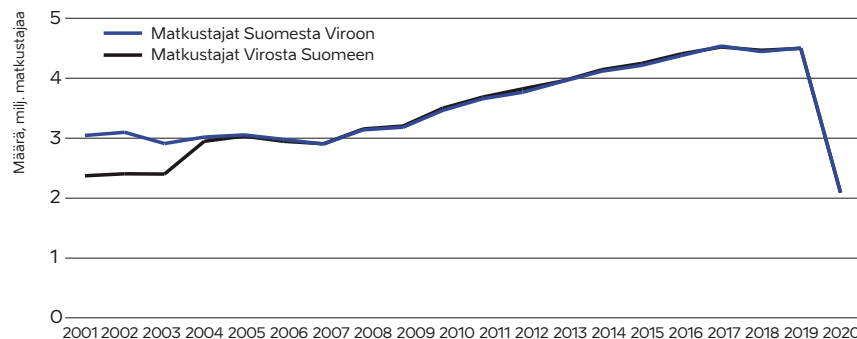
Viron ja Suomen välisten suorien lentojen matkustajamäärät kasvoivat vuosina 2004–2019. Matkustajien määrä väheni kuitenkin jyrkästi 1990-luvun tasolle koronapandemian vuoksi.

Tallinnan sataman matkailijavirrat

Lähde: Statistics Estonia

Tallinnan lentoaseman matkailijavirra

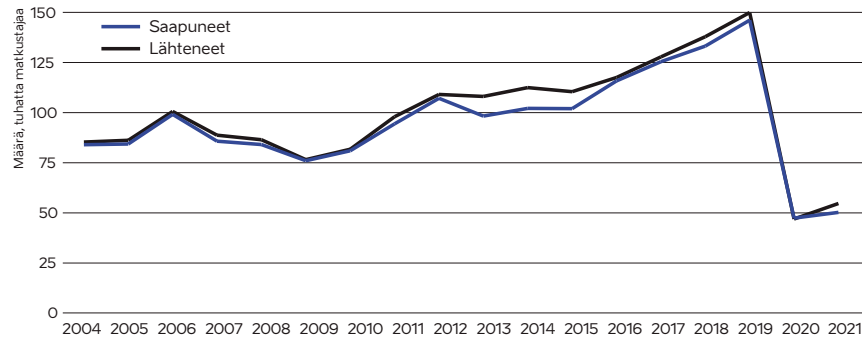
Lähde: Tallinn Airport

5. KULTTUURI

5.1. Käännöskirjallisuus

Vuosina 2000–2021 virosta suomennettiin yhteensä 175 kaunokirjallisuuden teosta ja suomesta käännettiin viroksi yhteensä 579 teosta. Virosta suomennettujen nimikkeiden määrä oli suurempi vuosina 2011 ja 2013 Suomen kirjajamessujen vuoksi.

Käännetty kaunokirjallisuus

Lähde: estlit.ee, dbgw.fnlit.fi

5.2. Yhteiset elokuvatuotannot

Yhteistyössä Suomen kanssa Film Estonian tuella tuotetut elokuvat:

- 2017 Ikitie
- 2018 Marian paratiisi
- 2019 Remppa
- 2019 Helene
- 2020/2021 Omerta
- 2020/2021 Veden vartija
- 2021 Valoa valoa valoa
- 2021 The Twin – Paha kaksonen

Yhteistyössä Suomen kanssa Film Estonian tuella tuotetut tv-sarjat:

- 2017 Sorjonen
- 2018 Kaikki synnit
- 2020 Mieheni vaimo
- 2020 Kaikki synnit 2
- 2020 Mädat omenat

Lähde: Film Estonia

LIITE 2: Tekijäluettelo

Esittelijät

Jaak Aaviksoo, Rector Emeritus of TalTech University

Anne-Mari Virolainen, MP at Parliament of Finland

Raportin kirjoittajat

Tõnis Idarand, tutkija, Viron kansainvälinen puolustus- ja turvallisuuskeskus (ICDS)

Sigrid Nuutre, hankepäällikkö, Viron ulkopoliittinen instituutti, ICDS

Aappo Pukarinen, Anne-Mari Virolaisen eduskunta-avustaja

Kristi Raik, johtaja, Viron ulkopoliittinen instituutti, ICDS

Sinikukka Saari, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Avustajat

Aho, Aila, Vihreä Raha Oy

Ahtola, Grete, puheenjohtaja, Suomen Viro-yhdistysten liitto ry.

Ainamo, Antti, kansainvälisen liiketoiminnan professori, Tallinnan teknillinen yliopisto (TalTech); Adjunct Professor, Aalto-yliopisto

Alumäe, Tanel, kieliteknologialaboratorion päällikkö, Tallinnan teknillinen yliopisto (TalTech)

Blom, Anders, työelämäprofessori, Turun yliopisto

Ehasoo, Marcus, Viron ylioppilaskuntien liitto

Einaste, Taavi, partneri ja eHealth-liiketoimintayksikön päällikkö, Nortal

Grünberg, Tõnu, toimitusjohtaja, Rail Baltica Estonia

Grünthal, Riho, suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professori, Helsingin yliopisto

Gylden, Lina, Tarton Suomalaiset Lääketieteen Opiskelijat

Hagelstam, Axel, johtaja, suunnittelu- ja analyysiosasto, Huoltovarmuuskeskus

Haglund, Christer, johtaja, Pohjoismaiden ministerineuvoston Viron-toimisto

Heikinheimo, Riikka, johtaja, Elinkeinoelämän Keskusliitto

Heinonen, Anu, johtaja, Suomen Viron-instituutti

Heinonen, Olli-Pekka, pääjohtaja, International Baccalaureate Organization (IBO) -järjestö

Helenius, Joakim, yrittäjä, perustaja ja johtokunnan puheenjohtaja, AS Trigon Capital

Hokkanen, Eero, neuvotteleva virkamies, liikenne- ja viestintäministeriö

Hunt, Margus, myynti- ja markkinointijohtaja, Tallink Group

Hämäläinen, Pilvi, johtaja, Enterprise Estonia Finland; suomalais-virolaisen kauppakamarin hallituksen asiantuntijajäsen

Jäppinen, Outi, kansainvälisten suhteiden vanhempi neuvonantaja, Helsingin kaupunginkanslia

Kaivapalu, Annekatrin, professori, Itä-Suomen yliopisto

Kakko, Minna, 2. vuoden maisteriopiskelija, Viron musiikki- ja teatteriakatemia

Kantola, Timo, Suomen Viron-suurlähettiläs

Kase, Karl-Sander, ResPublica, Isamaa-puolueen nuorisojärjestö

Kievari, Timo, yksikön johtaja, liikenne- ja viestintäministeriö

Kippasto, Anu, lähetystöneuvos (kulttuurisuhteet), Viron Helsingin-suurlähetystö

Kooli, Rain, toimittaja, ERR, YLE

Korhonen, Juhani, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö

Korpi, Juho, kehittämisjohtaja, ympäristöministeriö

Korppi, Anu, vastuuvirkamies, Pohjoisen Euroopan yksikkö, ulkoministeriö

Kouzmitchev, Konstantin, Suomen ylioppilaskuntien liiton hallituksen jäsen

Laid, Valdur, hallituksen puheenjohtaja, UG Investments (UGI)

Lao, Birgit, koulutuksesta vastaava diplomaattinen erityisedustaja

Lepik, Liisi, vastuuvirkamies, Eurooppa-asioiden osasto, Viron ulkoministeriö

Lepistö, Jaana, DigiYouth-projektin johtaja

Liive, Valdar, yritysneuvoja, Helsingin kaupunki

Maigre, Merle, vanhempi kyberturvallisuusasiantuntija, e-Governance Academy

Makkonen, Katri, varatoimitusjohtaja, Miltton

Mikkola, Harri, johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

Mikkolainen, Elisa, projektijohtaja, Baltic Sea Action Group

Myllylä, Pekka, toimitusjohtaja, Tilde Estonia

Narinen, Kirsti, entinen Suomen Viron-suurlähettiläs, Tuglas-seuran hallituksen puheenjohtaja

Nieminen, Marko, professori, käytettävyys ja käyttöliittymät, Aalto-yliopiston perustieteiden korkeakoulu

Nõgisto, Joonatan, varapuheenjohtaja, Viron ylioppilaskuntien liitto

Okk, Gunnar, varapuheenjohtaja ja operatiivinen johtaja, Pohjoismaiden investointipankki; Viron ja Suomen yhteistyöstä julkaistun toisen raportin yhteisesittelijä

Palts, Mait, pääjohtaja, Viron kauppaja- ja teollisuuskamari

Persson, Mats, varapuheenjohtaja, Fortum

Plit, Herkko, toimitusjohtaja, P2X Solutions

Praks, Jaan, Assistant Professor, Aalto-yliopiston insinööritieteiden korkeakoulu

Rantanen, Eino, Sinine Äratus, Viron konservatiivinen kansanpuolue

Rebane, Raul, toimittaja

Roos, Triin, Viron kansallinen nuorisoneuvosto

Ruusalepp, Kaidi, perustaja ja toimitusjohtaja, Funderbeam; Viron palvelualojen yhdistyksen entinen toimitusjohtaja

Rüütel, Kristi, Viron keskustapuolueen nuorisojärjestö

Räsänen, Ilkka, yhteiskuntasuhdejohtaja, Neste

Sakkov, Sven, Suomen Viron-suurlähettiläs

Saks, Rainer, hallintoneuvoston jäsen, CybExer Technologies

Savolainen, Jukka, Haavoittuvuudet ja resilienssi -verkoston johtaja, Euroopan hybridiosaamiskeskus

Schults, Margus, toimitusjohtaja, Tallink Silja

Sikkut, Siim, Viron hallituksen kansallisen tekoälytyöryhmän puheenjohtaja

Sildna, Helen, Tallinn Music Week -festivaalin johtaja

Sirviö, Ville, toimitusjohtaja, Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS)

Sopanen, Sari, toimitusjohtaja, AS Sokotel / Original Sokos Hotel Viru; suomalais-virolaisen kauppakamarin hallituksen puheenjohtaja

Sorainen, Aku, vanhempi partneri, Sorainen AS

Sorainen, Samuel, hallituksen puheenjohtaja ja perustaja, Wolfcom Oy

Sternfeld, Rainer, Managing Partner, NordicNinjaVC

Sumuvuori, Johanna, Suomen ulkoministerin valtiosihteeri

Sutter, Hando, toimitusjohtaja, Eesti Energia

Tamkivi, Sten, teknologiayrittäjä ja sijoittaja, Teleportin perustaja, Skype Estonian entinen toimitusjohtaja

Tammeaid, Indrek, innovaatiojohtamisen ja liiketoiminnan kehittämisen asiantuntija, Finsightin perustaja ja toimitusjohtaja

Tammemäe, Helen, yhteiskuntasuhteiden neuvonantaja, Miltton

Tapaninen, Ulla, meriliikenteen professori, Viron meriakatemia, Tallinnan teknillinen yliopisto (TalTech)

Tiido, Harri, entinen Viron Helsingin-suurlähettiläs

Tynkkynen, Veli-Pekka, Venäjän ympäristöpolitiikan professori, Helsingin yliopisto

Vaga, Kristo Enn, Viron reformipuolueen nuorisjärjestö

Vaigu, Aigar, fyysikko, Helsinki Estonian Academic Club -seuran entinen johtaja

Varjola, Ville, yhteenliitettävyyden ja geoekonomian neuvonantaja, ulkoministeriö

Vasama, Jaana, Tuglas-seuran toiminnanjohtaja

Vesterbacka, Peter, toimitusjohtaja, Finest Bay Area Development Oy

Vutt, Emily Mirelle, Viron sosiaalidemokraattiset nuoret

Wahlberg, Jan, Suomen ulkoministeriö

Wood, Päivi, vanhempi neuvonantaja, Suomen kauppakamari

Ylönen, Matti, vieraileva tutkija, Ragnar Nurkse School of Innovation and Governance, Tallinnan teknillinen yliopisto (TalTech)

Liite 3: pyöreän pöydän keskustelut

Viro ja Suomi: yhteistyö vihreän siirtymän puolesta

12. lokakuuta 2021

Viron Suomen-suurlähetystö

Kuinka Viro ja Suomi voisivat yhdistää voimansa ja lisätä taloudellista vaikutustaan Euroopassa ja sen ulkopuolella

21. syyskuuta 2021

Suomen Viron-suurlähetystö

Nuorten pyöreän pöydän keskustelu

torstai 9. syyskuuta 2021

Suomen Viron-suurlähetystö

Kulttuuri, kieli, koulutus ja nuoriso

keskiviikko 9. kesäkuuta 2021

Verkossa

Yhteenliitettävyys ja häiriönsietokyky

keskiviikko 2. kesäkuuta 2021

Verkossa

Digitalisaatio, liiketoiminta ja kaupankäynti

keskiviikko 26. toukokuuta 2021

Verkossa

JULKISET TAPAHTUMAT

Helsingin ja Tallinnan kaksoiskaupungin uudet mahdollisuudet

keskiviikko 14. heinäkuuta 2021

SuomiAreena, Helsinki

Viro ja Suomi yhteisessä digitaalisessa kieliympäristössä

perjantai 13. elokuuta 2021

Arvamusfestival, Paide, Viro

